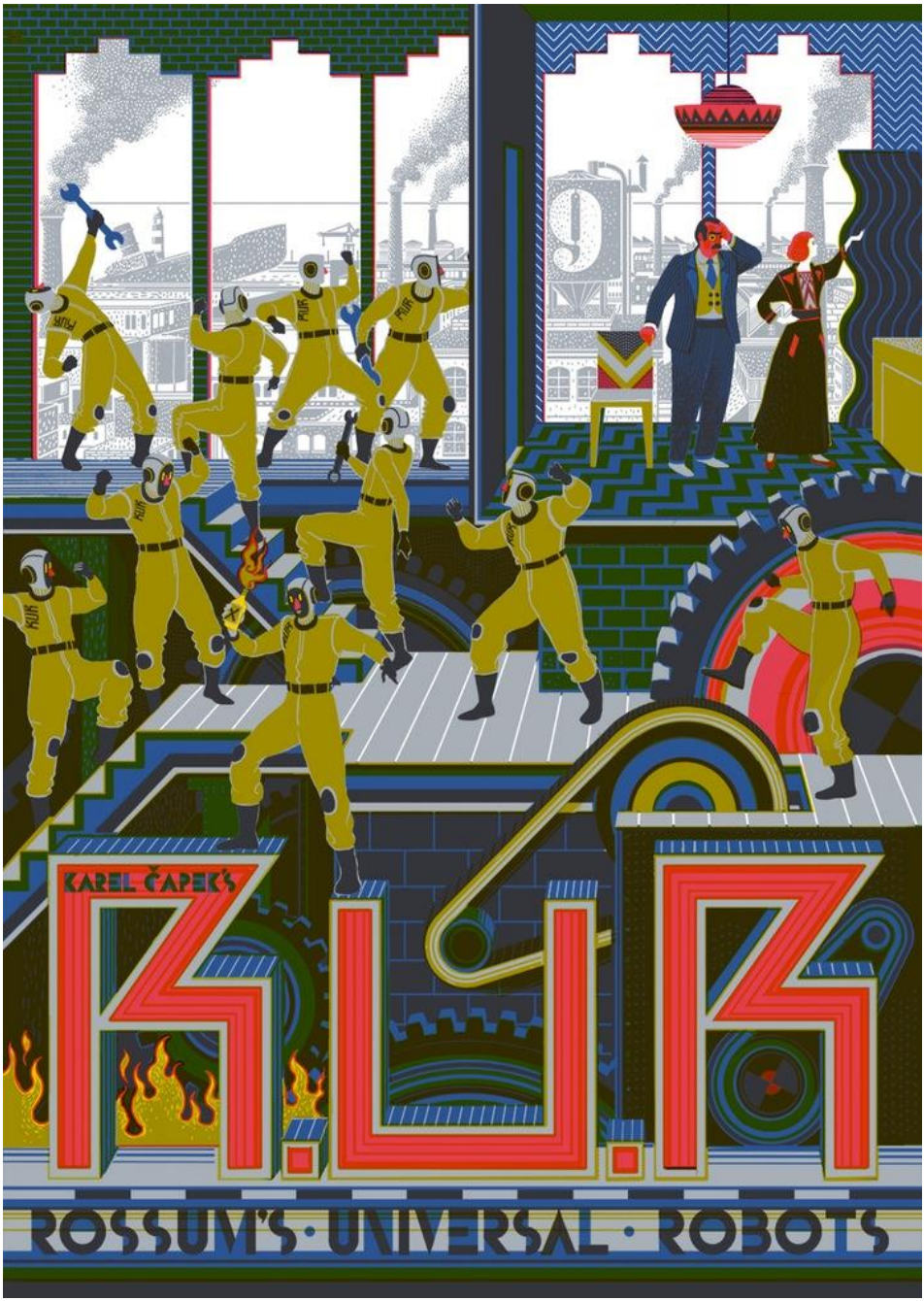
KAREL ČAPEK'S
R.U.R.
ROSSUM'S · UNIVERSAL · ROBOTS

R. U. R.

Dramă colectivă în trei acte cu un prolog-comedie

Traducător: Felix Aderca
Editura pentru literatura universala
1968

Personajele

HARRY DOMIN, director general al societăţii *Rossum's Universal Robots*.

ING. FABRY, director general tehnic al societăţii R.U.R.

DR. GALL, şeful secţiei de fiziologie şi cercetări a societăţii R.U.R.

DR. HALLEMEIER, şeful institutului de psihologie şi educaţie a roboţilor.

CONSULUL BUSMAN, director general comercial al societăţii R.U.R.

ARHITECTUL ALQUIST, şeful de lucrări al societăţii R.U.R.

HELENA GLORY.

NÁNA, doica ei.

MARIUS, robot.

SULLA, robotină.

RADIUS şi **DAMON**, roboţi.

PRIMUL robot.

AL DOILEA robot.

AL TREILEA robot.

AL PATRULEA robot.

Robotul **PRIMUS**.

Robotina **HELENA**.

UN SERVITOR-robot şi numeroşi alţi roboţi.

DOMIN, în prolog, aproximativ 38 de ani, înalt, ras.

FABRY, ras de asemenea, blond, figură serioasă, trăsături fine.

HALLEMEIER, uriaş, zgomotos, cu mustaţă englezească ruginie şi chică roşie.

DR. GALL, mic, vioi, brunet.

BUSMAN, evreu gras, chel, miop.

ALQUIST, mai în vârstă ca ceilalţi, îmbrăcat neglijent cu părul şi barba mari, încărunţite. În restul dramei, toţi cu zece ani mai în vârstă.

HELENA, foarte elegantă.

În piesă, toate personajele apar cu zece ani mai în vârstă.

ROBOŢII în prolog sunt îmbrăcaţi ca oamenii. Mişcările şi vorbirea lor sunt reduse, feţele – lipsite de expresie, privirea fixă. În restul dramei poartă bluze de pânză, cingătoare de piele şi pe piept un număr de alamă.

După prolog şi după actul al doilea – pauză.

PROLOG

Birourile Direcţiei generale a societăţii Rossum's Universal Robots. Intrare, dreapta. Prin fereastra din fund se văd şiruri nenumărate de clădiri industriale. Stânga, alte camere ale direcţiei.

Domin, într-un fotoliu turnant, la un mare birou american. Lampă electrică, telefon interior, ustensile de scris. Pe peretele din stânga, telefon şi hărţi mari cu linii maritime şi căi ferate, un calendar mare, un orologiu care arată că se apropie amiaza; pe peretele din dreapta, afişe tipărite: „Munca cea mai ieftină — roboţi Rossum's", „Roboţi tropicali, noua descoperire, o sută cincizeci dolari bucata", „Fiecare cu robotul lui", „Vrei să-ţi ieftineşti marfa? Comandă roboţi Rossum's Universal". Mai departe alte hărţi, un plan de linii maritime, o tabelă de însemnări telegrafice etc. Tot acest decor contrastează cu splendidul covor turcesc întins pe jos. La dreapta, o măsuţă rotundă, o sofa, fotolii de piele şi o bibliotecă în care, în loc de cărţi, se află sticle de vin şi lichior. La stânga o casă de fier. Lângă masa lui Domin o maşină de scris, la care scrie robotina SULLA.

DOMIN *(dictează)*: „... cât priveşte marfa care se va deteriora din pricina transportului, nu garantăm. Am atras atenţia căpitanului dumneavoastră chiar la încărcare că vasul nu e potrivit pentru transportul roboţilor, astfel că deteriorarea încărcăturii nu cade în sarcina noastră. Cu stimă, pentru *Rossum's Universal Robots*, director general... Gata?

SULLA: Da.

DOMIN: Altă scrisoare. „Friedrichswerke, Hamburg. Data. Confirmăm comanda dumneavoastră de cincisprezece mii de roboţi..." *(Sună telefonul interior. Domin ridică receptorul.)* Alo? Aici Direcţia generală. Da, fireşte, da, da, ca de obicei. Bine, înţeleg, telegrafiază. Bine. *(Închide telefonul.)* Unde am rămas?

SULLA: „... confirmăm comanda dumneavoastră de cincisprezece mii de roboţi."

DOMIN *(pe gânduri)*: cincisprezece mii de roboţi... cincisprezece mii de roboţi...

MARIUS *(intră)*: Domnule director, o doamnă doreşte...

DOMIN: Cine anume?

MARIUS: Nu ştiu.

(Întinde o carte de vizită.)

DOMIN *(citeşte)*: Preşedintele Glory. Să poftească.

MARIUS *(deschide uşa)*: Poftiţi, vă rog.

(Intră Helena Glory. Marius iese.)

DOMIN *(ridicându-se)*: Ce doreşte doamna?

HELENA: Domnul director general Domin?

DOMIN: La dispoziţia dumneavoastră.

HELENA: Vin la dumneavoastră…

DOMIN: …cu recomandaţia preşedintelui Glory. E de ajuns.

HELENA: Preşedintele Glory e tatăl meu. Eu mă numesc Helena Glory.

DOMIN: Domnişoară Glory, ne simţim deosebit de onoraţi să… să…

HELENA: … să nu vă putem arăta uşa.

DOMIN: …să putem saluta pe fiica scumpului preşedinte. Vă rog, luaţi loc. Sulla, poţi pleca.

(Sulla iese.)

DOMIN *(se aşază)*: Cu ce vă pot servi, domnişoară Glory?

HELENA: Am venit…

DOMIN: …să vizitaţi uzina noastră care fabrică oameni. Ca toată lumea. Mă rog, am înţeles.

HELENA: Credeam că nu e voie să…

DOMIN: Să vizitaţi uzina, firește. Numai că toată lumea vine cu câte o carte de vizită, domnişoară Glory.

HELENA: Şi dumneavoastră o arătaţi tuturor?…

DOMIN: Doar o mică parte. Fabricarea oamenilor artificiali, domnişoară, e secretul uzinei.

HELENA: Dacă aţi şti cât de mult mă…

DOMIN: …cât de mult vă interesează. Bătrâna Europă despre ce altceva vorbeşte?

HELENA: De ce-mi luaţi vorba din gură?

DOMIN: Vă rog să mă iertaţi. Voiaţi, poate, să spuneţi altceva?

HELENA: Voiam doar să întreb…

DOMIN: Dacă în mod excepţional aş putea să vă arăt uzina. Dar se înţelege, domnişoară Glory.

HELENA: De unde ştiţi că tocmai asta voiam să întreb?

DOMIN: Pentru că toată lumea pune aceleaşi întrebări. *(Se ridică.)* În semn de deosebită atenţie, domnişoară, am să vă arăt mai mult decât celorlalţi… Într-un cuvânt…

HELENA: Vă mulţumesc.

DOMIN: Cu obligaţia să nu trădaţi nimic din…

HELENA *(se ridică şi-i întinde mâna)*: Aveţi cuvântul meu de onoare.

DOMIN: Mulţumesc. Nu vreţi să vă scoateţi vălul?

HELENA: A, vreţi să vedeţi dacă... Iertaţi-mă...

DOMIN: Mă rog?

HELENA: Mâna, să-mi daţi drumul.

DOMIN *(lăsându-i mâna)*: Scuzaţi!

HELENA *(scoţându-şi vălul)*: Vreţi să vedeţi dacă nu cumva sunt o spioană. Câtă prevedere!

DOMIN *(o priveşte plin de admiraţie)*: Hm... Desigur... Noi... suntem nevoiţi...

HELENA: N-aveţi încredere în mine?

DOMIN: Toată încrederea, domnişoară Hel... pardon, domnişoară Glory. De altfel, sunt cât se poate de încântat... Aţi călătorit bine cu vaporul?

HELENA: Da. Pentru ce însă...

DOMIN: Pentru că... adică... vreau să spun că sunteţi încă foarte tânără.

HELENA: Mergem chiar acum prin uzină? Nu?

DOMIN: Da. Vă dau cam douăzeci şi doi... nu?

HELENA: Douăzeci şi doi... de ce?

DOMIN: De ani.

HELENA: Douăzeci şi unu. De ce vreţi să ştiţi?

DOMIN: Pentru că... pentru că... *(Cu entuziasm.)* Rămâneţi mai multă vreme pe-aici, nu-i aşa?

HELENA: Depinde de ce-o să-mi arătaţi din producţia dumneavoastră...

DOMIN: Iar producţia! Fireşte, domnişoară Glory, o să vedeţi totul. Vă rog să luaţi loc. Vă interesează peripeţiile descoperirii?

HELENA: Da, foarte mult!

(Se aşază.)

DOMIN: Evident. *(Se aşază pe birou, o priveşte pe Helena cu entuziasm. Vorbeşte repede.)* Prin 1920, bătrânul savant Rossum, marele filosof, pe atunci abia un tânăr învăţăcel, a venit pe această insulă îndepărtată spre a studia fauna marină. Punct. A încercat apoi să imite materia vie, numită protoplasmă, cu ajutorul unor sinteze chimice, până a dat peste o substanţă care avea aceleaşi proprietăţi ca şi materia vie, deşi cu altă combinaţie chimică, asta în anul 1932, adică după patru sute patruzeci de ani de la descoperirea Americii. Uff!

HELENA: Ştiţi textul pe dinafară?

DOMIN: Da. Fiziologia, domnişoară Glory, nu e specialitatea mea. Să continuu?

HELENA: Firește.

DOMIN *(solemn)*: Şi atunci, domnişoară, savantul Rossum a scris printre formulele lui chimice următoarele: „Natura a găsit un singur chip de a organiza materia vie. Mai există, însă, şi un alt procedeu, mult mai simplu, mai eficient şi mai rapid, de care natura habar n-a avut. Această nouă cale pe care s-ar fi putut dezvolta viaţa am descoperit-o eu astăzi.” Nu uitaţi, domnişoară, că toate acestea le-a scris cu privire la… la cine ştie ce soluţie coloidală, pe care niciun câine n-ar fi mâncat-o. Vă rog să vi-l închipuiţi în faţa eprubetei, cugetând cum se poate zămisli de-aci un întreg arbore al vieţii, cum se pot naşte de-aci toate animalele, începând cu cine ştie ce infuzori şi sfârşind… sfârşind cu omul însuşi. Un om din altă substanţă decât noi! Domnişoară Glory, a fost o clipă unică!

HELENA; Şi pe urmă?

DOMIN: Pe urmă? Această substanţă trebuia silită să trăiască, trebuia să i se grăbească dezvoltarea, să se creeze tot felul de organe, oase, nervi şi aşa mai departe, apoi nişte materii, catalizatori, enzime, hormoni etc. Înţelegeţi?

HELENA: N-n-nuu… Ba cred că da, niţeluş.

DOMIN: Eu deloc. El însă, cu ajutorul acelor mixturi, era în stare să facă tot ce dorea. Bunăoară, o meduză cu un creier ca al lui Socrate, sau un vierme de 50 metri lungime! Dar pentru că n-a avut niciun grăunte de haz, şi-a pus în gând să creeze un vertebrat oarecare, sau chiar un om. Şi s-a apucat de treabă.

HELENA: Cum?

DOMIN: S-a apucat să imite natura. La început, s-a căznit să facă un câine artificial. După câţiva ani de străduinţi, a scos la iveală un fel de viţel pipernicit, care a murit peste câteva zile. O să-l vedeţi în muzeul nostru. Atunci bătrânul Rossum şi-a pus în gând să facă un om.

(Tăcere.)

HELENA: Şi asta nu trebuie s-o spun nimănui?

DOMIN: Absolut nimănui.

HELENA: Păcat atunci că a ajuns în toate cărţile de citire.

DOMIN: Păcat. *(Sare de pe birou şi se aşază lângă Helena.)* Dar ştiţi dumneavoastră ce nu stă scris în cărţile de citire? *(Ciocăneşte-şi fruntea.)* Că bătrânul învăţat Rossum a fost un mare guguman.

Serios, domnişoară Glory, dar asta să rămână între noi. Ţicnitul acela voia să facă oameni cu adevărat.

HELENA: Dar şi dumneavoastră faceţi oameni!

DOMIN: Cam aşa ceva, domnişoară Helena. Dar bătrânul Rossum înţelegea lucrul acesta *ad litteram*. Voia, ştiinţificeşte, să-l detroneze pe Dumnezeu. Era un materialist feroce. Voia să ne dovedească – nici mai mult, nici mai puţin – că n-a fost nevoie de niciun fel de Dumnezeu. Ardea de dorinţa să facă un om leit cu noi. Vă pricepeţi puţin la anatomie?

HELENA: Foarte puţin.

DOMIN: Ca şi mine. Închipuiţi-vă, îşi pusese în gând să creeze totul, până la ultima glandă, aidoma trupului omenesc. Maţe, amigdale, buric şi… şi alte lucruri de prisos, în sfârşit, până şi… hm… glandele genitale.

HELENA: Dar acestea nu sunt…

DOMIN: …nu sunt de prisos, ştiu. Dar când vrei să faci oameni artificiali, nu sunt… hm… deloc necesare.

HELENA: Pricep.

DOMIN: Vă voi arăta în muzeul nostru ce a creat el timp de zece ani. Trebuia să fie un om şi a trăit mult şi bine… trei zile! Bătrânul Rossum n-a avut gust de doi bani. Ceea ce a creat el făcea o impresie îngrozitoare. În schimb, înăuntru totul era ca la om. Da, o muncă extrem de migăloasă. După aceea a venit aci inginerul Rossum, nepotul bătrânului. Un cap genial, domnişoară Glory. Când a văzut ce născocise bătrânul, a zis: „E o nerozie să te căzneşti zece ani ca să faci un om. Dacă nu-l dăm gata mai repede decât îl face natura, ne putem lăsa păgubaşi!" Şi s-a apucat el însuşi să studieze anatomia.

HELENA: În cărţi scrie altfel.

DOMIN *(se ridică în picioare)*: În cărţi e numai reclama plătită, plus câteva nerozii. Se spune bunăoară că bătrânul i-ar fi descoperit pe roboţi. Bătrânul o fi fost el bun pentru vreo universitate, dar habar n-avea ce-i aia producţie pe scară industrială. Îşi propusese să creeze oameni adevăraţi, niscaiva indieni noi, docenţi sau idioţi, pricepeţi? Şi numai tânărului inginer Rossum i-a trecut prin cap să fabrice nişte maşini vii şi inteligente, capabile să muncească. Ceea ce scrie prin cărţi despre colaborarea celor doi învăţaţi Rossum sunt palavre. S-au certat groaznic. Bătrânul ateist n-avea habar de industrie; tânărul l-a zăvorât într-un laborator, să-şi bată capul cu avortonii lui, în vreme ce dânsul

s-a apucat să rezolve problema inginereşte. Bătrânul Rossum l-a blestemat şi a mai confecţionat doi monştri, până ce, într-o bună zi, a fost găsit mort în laborator. Iată toată povestea.

HELENA: Şi tânărul?

DOMIN: Tânărul învăţat Rossum a marcat o nouă eră. O nouă eră a producţiei, după era cea veche a cunoaşterii. După ce a luat aminte la anatomia umană, şi-a dat seama că prea era încâlcită şi că un bun inginer are menirea s-o simplifice. Aşadar, s-a apucat să transforme anatomia şi a cercetat tot ce putea fi înlăturat sau simplificat. În câteva cuvinte… domnişoară Glory, nu vă plictiseşte?

HELENA: Dimpotrivă, e grozav de interesant.

DOMIN: Aşadar, tânărul Rossum şi-a spus: Un om e o făptură… aşa… să spunem, o făptură care simte bucurie, cântă la vioară, merge la plimbare şi, în general, obişnuieşte să facă o mulţime de lucruri care… care, de fapt, sunt de prisos.

HELENA: Ooo!…

DOMIN: Puţină răbdare. Care sunt de prisos când vrea să ţeasă sau să facă lucrări de calcul. Un motor Diesel n-are nevoie nici de ciucuri, nici de alte podoabe, domnişoară Glory. Şi a făuri muncitori artificiali e acelaşi lucru ca şi a făuri un motor. Fabricaţia trebuie să fie cât mai simplă, iar obiectul produs – cât mai bun şi mai practic. Spuneţi-mi, vă rog, care muncitor socotiţi că e mai bun din punct de vedere practic?

HELENA: Mai bun? Firește, acela care… care… e mai cinstit… şi mai devotat…

DOMIN: Nicidecum, muncitorul cel mai ieftin. Cel care are mai puţine nevoi. Tânărul Rossum a născocit un muncitor cu cele mai puţine nevoi. Trebuia să-l simplifice. A dat la o parte tot ceea ce nu slujea direct muncii. L-a înlăturat, cu alte cuvinte, pe om şi l-a creat pe robot. Scumpă domnişoară Glory, roboţii nu sunt oameni. Din punct de vedere mecanic, sunt mai perfecţionaţi decât noi, au o uimitoare putere de înţelegere, dar le lipseşte sufletul. O, domnişoară Glory, producţia inginerului este, din punct de vedere tehnic, cu mult superioară produselor naturii.

HELENA: Se spune că omul e făptura lui Dumnezeu.

DOMIN: Cu atât mai rău. Dumnezeu habar n-a avut de tehnica modernă. O să mă credeţi că tânărul Rossum a început prin a se erija în Dumnezeu?

HELENA: Cum vine asta?

DOMIN: Începuse să fabrice supraroboţi. Muncitori uriaşi. Namile de câte patru metri. Dar mamuţii aceştia, vă rog să mă credeţi, se spărgeau.

HELENA: Se spărgeau?

DOMIN: Da. Din te miri ce, îşi rupeau ba un picior, ba altceva. Fără îndoială, planeta noastră e cam mică pentru uriaşi. Acum facem numai roboţi de mărime naturală şi cu înfăţişarea unor oameni foarte agreabili.

HELENA: Cei dintâi roboţi i-am văzut la noi. I-a cumpărat administraţia noastră. Vreau să spun: i-a angajat la lucru.

DOMIN: I-a cumpărat, scumpă domnişoară. Roboţii sunt de vânzare.

HELENA: ...ca măturători de stradă. Au fost văzuţi măturând. Sunt atât de ciudaţi, atât de tăcuţi!

DOMIN: Aţi văzut-o pe dactilografa mea?

HELENA: N-am băgat de seamă.

DOMIN *(sună)*: Societatea noastră pe acţiuni *Rossum's Universal Robots* nu fabrică un singur fel de marfă. Avem roboţi mai fini şi roboţi mai primitivi. Cei fini trăiesc până pe la douăzeci de ani.

HELENA: Şi după aceea... dispar?

DOMIN: Da, se uzează.

(Intră Sulla.)

DOMIN: Sulla, prezintă-te domnişoarei Glory.

HELENA *(se ridică şi îi întinde mâna)*: Îmi pare bine. Trebuie să-ţi fie foarte neplăcut să locuieşti aici, departe de lume. Nu-i aşa?

SULLA: Nu ştiu, domnişoară Glory. Vă rog, luaţi loc.

HELENA *(ia loc)*: De unde eşti, domnişoară?

SULLA: De aici, din fabrică.

HELENA: A, te-ai născut aici?

SULLA: Da, sunt fabricată aici.

HELENA *(sare în sus):* Cum?

DOMIN *(râde)*: Sulla nu e om, domnişoară, Sulla e un robot.

HELENA: Te rog să mă ierţi...

DOMIN *(punând mâna pe umărul Sullei)*: Sulla nu e supărată. Priviţi, domnişoară, ce fel de piele fabricăm noi. Puneţi-i mâna pe obraji.

HELENA: O, nu, nu!

DOMIN: N-o să recunoaşteţi că e din altă materie decât noi. Vă rog, vă rog, priviţi, are puful tipic al blondinelor. Numai ochii sunt puţin cam... Cât priveşte părul... întoarce-te, Sulla!

HELENA: Încetaţi, vă rog!

DOMIN: Sulla, spune-i ceva domnişoarei. E un oaspete preţios.

SULLA: Vă rog, domnişoară, luaţi loc. *(Se aşază amândouă.)* Aţi călătorit bine?

HELENA: Da, desigur.

SULLA: Să nu vă întoarceţi cu vasul *Amélie*, domnişoară Glory, barometrul e în scădere serioasă, a ajuns la 705. Aşteptaţi mai bine *Pensylvania*. E un vapor sigur şi bun.

DOMIN: Viteza?

SULLA: Douăzeci de noduri pe oră. Tonajul: douăsprezece mii.

DOMIN *(râde)*: Destul, Sulla, destul. Acum arată-ne cum vorbeşti franţuzeşte.

HELENA: Ştii franţuzeşte?

SULLA: Cunosc patru limbi. Scriu: *Dear sir*, *Monsieur*, *Signore*, *Geehrter Herr*, *stimate domn!*

HELENA *(sare în sus)*: Mă păcăliţi! Asta e şarlatanie! Sulla nu e un robot. Sulla e o fată ca mine. Sulla, e ruşinos! Ce înseamnă comedia asta?

SULLA: Sunt un robot.

HELENA: Nu e adevărat, nu e adevărat, minţi! O! Sulla, iartă-mă, ştiu, ai fost silită pentru reclamă! Sulla, eşti o fată ca mine, nu-i aşa? Mărturiseşte!

DOMIN: Îmi pare rău, domnişoară Glory, dar Sulla e un robot.

HELENA: Minciună!

DOMIN *(ridicându-se)*: Aşa-a?! *(Sună.)* Iertaţi-mă, domnişoară, trebuie, aşadar, să vă conving.

(Intră Marius.)

DOMIN: Marius, du-o pe Sulla în sala de disecţie, să fie spintecată! Repede!…

HELENA: Unde?

DOMIN: În sala de disecţie. Şi după ce va fi tăiată, vă rog să vă uitaţi bine la ea.

HELENA: Nu, nu mă duc!

DOMIN: Să avem iertare, aţi pomenit cuvântul „şarlatanie”!

HELENA: Îngăduiţi să fie ucisă?

DOMIN: Maşinile nu pot fi ucise.

HELENA *(îmbrăţişând-o pe Sulla)*: Nu-ţi fie teamă, Sulla! N-am să te las! Spune, scumpa mea, toată lumea se poartă atât de rău cu tine? N-ar trebui să îngădui, auzi? N-ar trebui, Sulla!…

SULLA: Sunt robot.

HELENA: Ce-are a face? Roboţii sunt oameni ca şi noi, Sulla. Ai să te laşi să fii spintecată?...

SULLA: Da.

HELENA: Cum, nu ţi-e teamă de moarte?

SULLA: Nu ştiu, domnişoară Glory.

HELENA: Ştii ce ţi se va întâmpla?

SULLA: Da. N-am să mă mai pot mişca.

HELENA: E groaznic!

DOMIN: Marius, prezintă-te domnişoarei!

MARIUS: Marius, robot.

DOMIN: Ai s-o duci pe Sulla în sala de disecţie?

MARIUS: Da.

DOMIN: O să-ţi pară rău după ea?

MARIUS: Nu ştiu.

DOMIN: Ce se va întâmpla cu ea?

MARIUS: Nu se va mai mişca. Va fi aruncată în malaxor.

DOMIN: Asta înseamnă moarte, Marius. Ţi-e teamă de moarte?

MARIUS: Nu.

DOMIN: Vedeţi, domnişoară Glory, roboţii nu ţin la viaţă. N-ar avea de ce. N-au niciun fel de bucurii. Sunt mai puţin decât firul de iarbă.

HELENA: O, încetaţi! Trimiteţi-i cel puţin de aci!

DOMIN: Marius, Sulla, duceţi-vă!

(Sulla şi Marius ies.)

HELENA: Sunt groaznici! Iar ceea ce faceţi e monstruos!

DOMIN: De ce e monstruos?

HELENA: Nu ştiu. De ce... de ce i-aţi dat numele Sulla?

DOMIN: Nu-i un nume drăguţ?

HELENA: E un nume bărbătesc. Sulla a fost un dictator roman.

DOMIN: O, şi noi care credeam că Marius şi Sulla au fost nişte amanţi!

HELENA: Nu. Marius şi Sulla au fost nişte comandanţi de oşti care au luptat în anul... în anul... Nu mai ştiu.

DOMIN: Veniţi la fereastră! Ce vedeţi acolo?

HELENA: Nişte zidari.

DOMIN: Sunt roboţi. Toţi lucrătorii noştri sunt roboţi. Iar acolo, jos, ce vedeţi?

HELENA: Un birou.

DOMIN: E contabilitatea. Şi înăuntru?

HELENA: Mai mulţi funcţionari.

DOMIN: Sunt roboţi. Toţi funcţionarii noştri sunt roboţi… Până vizitaţi fabrica…

(În clipa aceea se aud fluierături şi sirene.)

DOMIN: Amiaza. Roboţii nu ştiu când să lase lucrul. La ora două vă arăt dozele.

HELENA: Ce fel de doze?

DOMIN *(sec)*: Putinile de amestecat coca. În fiecare se amestecă material pentru una mie roboţi. Apoi butoaiele pentru ficaţi, creieri şi aşa mai departe. Veţi vizita şi fabrica de oase. După aceea am să vă arăt ţesătoria.

HELENA: Ce fel de ţesătorie?

DOMIN: Ţesătoria de nervi. Ţesătoria de vine. O ţesătorie de unde ies dintr-odată zeci de kilometri de ţesuturi limfatice. Totul trece apoi în secţia de montaj, unde se asamblează roboţii, ştiţi, ca la automobile. Fiecare muncitor adaugă doar o piesă, iar conveierul transportă semifabricatul la al doilea, la al treilea muncitor şi aşa mai departe. E un spectacol captivant. Apoi vine uscătoria şi, în sfârşit, magazia, unde noile fabricate încep să lucreze.

HELENA: Pentru Dumnezeu, încep să funcţioneze atât de repede?

DOMIN: Pardon. Funcţionează ca orice mobilă nouă. Se obişnuiesc cu existenţa. Se sudează pe dinăuntru. Multe lucruri cresc cu totul din nou. Înţelegeţi, trebuie să lăsăm puţin loc şi dezvoltării naturale. Între timp, fabricatele sunt şlefuite.

HELENA: Cum adică?

DOMIN: Cum ar fi pentru oameni, bunăoară, şcoala. Învaţă să vorbească, să scrie, să socotească. Au, de altfel, o memorie extraordinară. Dacă le citeşti dintr-un lexicon de douăzeci de volume, sunt în stare să-ţi repete totul aidoma, cuvânt cu cuvânt. Ceva nou nu le trece niciodată prin gând. Ar putea să-şi continue instrucţiunea şi la universitate. Sunt apoi clasificaţi şi expediaţi. Zilnic cincisprezece mii de bucăţi, în afara unui anumit procent de rebutaţi, care sunt aruncaţi în malaxoare… şi aşa mai departe, şi aşa mai departe.

HELENA: Sunteţi supărat pe mine?

DOMIN: Nicidecum, ferit-a sfântul! Numai că am fi putut vorbi despre alte lucruri. Suntem doar o mână de oameni aici, între sute de mii de roboţi, şi nicio femeie. Nu vorbim toată ziua decât despre fabricaţie. În fiecare zi. Parcă am fi blestemaţi, domnişoară Glory.

HELENA: Îmi pare atât de rău că am spus… că… aţi minţit…

(Bătaie în uşă.)

DOMIN: Intraţi, prieteni!

(Apar din stânga, ing. Fabry, dr. Gall, dr. Hallemeier şi arhitectul Alquist.)

DR. GALL: V-am deranjat cumva?

DOMIN: Poftiţi, poftiţi! Domnişoară Glory, daţi-mi voie: Alquist, Fabry, Gall, Hallemeier. Fiica preşedintelui Glory.

HELENA *(încurcată)*: Bună ziua.

FABRY: Nici nu bănuiam…

DR. GALL: Ce onoare…

ALQUIST: Fiţi binevenită, domnişoară Glory.

(Din dreapta năvăleşte Busman.)

BUSMAN: Alo! Ce-i aici?

DOMIN: Vino-ncoace, Busman! Ăsta-i Busman al nostru, domnişoară. Fiica preşedintelui Glory.

HELENA: Mă bucur.

BUSMAN: Ce cinste! Domnişoară Glory, permiteţi să anunţăm ziarele că aţi avut bunăvoinţa să ne vizitaţi?

HELENA: Nu, nu, vă rog!

DOMIN: Vă rog, domnişoară, luaţi loc.

BUSMAN, DR. GALL, FABRY *(împingând câte un fotoliu)*: Mă rog… Poftiţi… Iertare…

ALQUIST: Domnişoară Glory, cum aţi călătorit?

DR. GALL: Rămâneţi mai multă vreme la noi?

FABRY: Ce părere aveţi despre fabrică, domnişoară Glory?

HALLEMEIER: Aţi călătorit cu vasul *Amélie*?

DOMIN: Tăcere! Lăsaţi-o pe domnişoara Glory să vorbească!

HELENA *(lui Domin)*: Dar ce să le spun?

DOMIN *(mirat)*: Ce doriţi.

HELENA: Trebuie… pot să vorbesc deschis?

DOMIN: Fireşte.

HELENA *(şovăie, apoi cu o hotărâre disperată)*: Spuneţi-mi, vă rog, nu vă supără niciodată, pe niciunul dintre dumneavoastră, felul cum vă tratează…

FABRY: Cine, vă rog?

HELENA: Oamenii!

(Toţi se privesc nedumeriţi.)

ALQUIST: Pe noi?

DR. GALL: Ce vreţi să spuneţi?

HALLEMEIER: Mii de tunete!…

BUSMAN: Ferit-a sfântul, domnişoară Glory!

HELENA: Nu simţiţi că aţi putea trăi mai bine?

DR. GALL: Se poate, domnişoară, dar ce înţelegeţi prin asta?

HELENA: Că… *(Izbucneşte.)* Că e odios! Că e groaznic! *(Se ridică.)* Toată Europa vorbeşte de ceea ce se petrece la dumneavoastră. De aceea am şi venit aici, să văd cu ochii mei, şi e de o mie de ori mai rău decât mi-aş fi putut închipui. Cum puteţi tolera?…

ALQUIST: Ce să tolerăm?

HELENA: Situaţia în care vă aflaţi. Pentru numele lui Dumnezeu, doar sunteţi oameni ca şi noi, ca toţi cei din Europa, ca toată lumea! E scandalos, e nedemn cum trăiţi!…

BUSMAN: Pentru Dumnezeu, domnişoară!

FABRY: Staţi, prieteni, are un dram de dreptate. Trăim aici ca Pieile Roşii. Asta e sigur.

HELENA: Mai rău decât Pieile Roşii! Îmi daţi voie, o! Îmi daţi voie să vă zic „fraţilor”?

BUSMAN: Mă rog, de ce nu?

HELENA: Fraţilor, n-am venit aici în calitate de fiică a preşedintelui. Fraţilor, Liga Umanităţii are azi peste două sute de mii de membri. Două sute de mii de oameni sunt alături de voi şi vă oferă ajutorul lor.

BUSMAN: Două sute de mii de oameni! Asta e ceva!

FABRY: Vă spuneam eu. Tot bătrâna Europă e în frunte! Nu ne-a uitat. Vrea să ne vină în ajutor.

DR. GALL: Ce ajutor? Vreun teatru?

HALLEMEIER: Vreo orchestră?

HELENA: Mai mult.

ALQUIST: Vă lasă să rămâneţi aici?

HELENA: O, nu e vorba de mine. Eu pot să rămân aici oricât va fi nevoie.

BUSMAN: Doamne sfinte, ce bucurie!

ALQUIST: Domin, mă duc să pregătesc camera cea mai bună pentru domnişoara.

DOMIN: Aşteaptă niţeluş. Mi se pare că… domnişoara Glory n-a spus încă tot ce avea de spus.

HELENA: Nu, nu încă. Vă rog, însă, să nu mă mai întrerupeţi.

DR. GALL: Harry, ia aminte!

HELENA: Vă mulţumesc. Eram sigură că o să-mi luaţi apărarea.

DOMIN: Daţi-mi voie, domnişoară Glory. Credeţi că în clipa de faţă staţi de vorbă cu nişte roboţi?

HELENA *(perplexă)*: Dar cu cine?

DOMIN: Îmi pare rău, însă dumnealor sunt oameni ca şi dumneavoastră. Ca toţi europenii.

HELENA *(către ceilalţi)*: Cum, nu sunteţi roboţi?

BUSMAN *(râde cu hohote)*: Da' de unde!

HALLEMEIER: Brr! Asta mai lipsea, să fim roboţi!

DR. GALL *(râde)*: Doamne fereşte!

HELENA: Dar… e cu neputinţă!

FABRY: Pe onoarea mea, domnişoară, nu suntem roboţi!

HELENA *(către Domin)*: De ce mi-aţi spus atunci că toţi funcţionarii dumneavoastră sunt roboţi?

DOMIN: Da, funcţionarii. Nu însă şi directorii. Îmi daţi voie, domnişoară Glory: inginer Fabry, director general tehnic al societăţii *Rossum's Universal Robots*. Doctor Gall, şeful secţiei de fiziologie şi cercetări. Doctor Hallemeier, şeful institutului de psihologie şi educaţie a roboţilor. Consul Busman, director general comercial şi arhitectul Alquist, şeful de lucrări al societăţii *Rossum's Universal Robots*.

HELENA: Iertaţi-mă, domnilor, dacă… dacă… ceea ce v-am spus e groaznic, nu?

ALQUIST: Ferească Dumnezeu, domnişoară Glory. Vă rog, luaţi loc.

HELENA *(ia loc)*: Sunt o proastă. Acum, fără îndoială, o să mă expediaţi de-aici cu primul vapor.

DR. GALL: Pentru nimic în lume, domnişoară. De ce să vă expediem?

HELENA: Pentru că acum ştiţi ce urmăresc: să provoc răscoală printre roboţii dumneavoastră.

DOMIN: Scumpă domnişoară Glory, au mai venit la noi până acum sute de mântuitori şi de profeţi. Fiecare vapor care acostează aduce câte unul. Misionari, anarhişti, ostaşi ai Armatei Salvării şi alţii. E de mirare câte secte şi câţi proşti sunt pe lumea asta!

HELENA: Şi le daţi voie să vorbească roboţilor?

DOMIN: De ce nu? Până acum nu s-a întâmplat nimic. Roboţii iau aminte, şi-atâta tot. Nici nu râd măcar de câte li se spun. Ce-i drept, lucrul pare de necrezut. Dacă vă face plăcere, scumpă domnişoară, vă pot conduce la magazia roboţilor. Avem acolo vreo trei sute de mii.

BUSMAN: Trei sute patruzeci şi şapte de mii.

DOMIN: Da. Le puteţi spune tot ce poftiţi. Puteţi să le citiţi din Biblie, din tabela de logaritmi, din ce doriţi. Să le predicaţi chiar drepturile omului.

HELENA: O, sunt convinsă că... dacă le-ar arăta cineva puţină dragoste...

FABRY: Cu neputinţă, domnişoară Glory. Nimic mai străin omului decât un robot.

HELENA: Atunci, de ce-i fabricaţi?

BUSMAN: Ha-ha-ha! Asta-i bună! De ce fabricăm roboţi!

FABRY: Ca să muncească, domnişoară! Un robot înlocuieşte doi lucrători şi jumătate. Prea era imperfectă maşina omenească, domnişoară Glory. Odată şi odată trebuia să fie înlăturată.

BUSMAN: Era prea costisitoare.

FABRY: Avea prea puţină capacitate de lucru. Nu mai corespundea cerinţelor tehnicii moderne. Şi, în al doilea rând... în al doilea rând... e un mare progres faptul că... vă rog să mă iertaţi.

HELENA: Mă rog.

FABRY: Vă rog să mă iertaţi. E un mare progres faptul că putem naşte... cu ajutorul maşinii. E mai comod şi mai rapid. Orice accelerare reprezintă un progres, domnişoară. Natura habar n-avea de acest tempo al muncii moderne. Toată perioada copilăriei e un timp pierdut în zadar, un timp irosit, domnişoară Glory. Şi, în al treilea rând...

HELENA: O, vă rog să încetaţi!

FABRY: Mă rog. Şi ce urmăreşte, dacă-mi daţi voie, Liga... Liga... acea Ligă a Umanităţii?

HELENA: În primul rând... da, în primul rând, să-i ocrotească pe roboţi şi... şi... să le asigure un... tratament omenesc.

FABRY: Scopul nu e de lepădat. Să tratezi omeneşte o maşină! Pe cinstea mea, asta îmi place. Nici mie nu-mi plac lucrurile stricate. Vă rog, domnişoară Glory, să ne înscrieţi pe toţi ca membri corespondenţi, membri activi şi membri fondatori ai Ligii dumneavoastră.

HELENA: Nu, nu m-aţi înţeles. Noi vrem... în primul rând... vrem să-i eliberăm pe roboţi!

HALLEMEIER: Şi în ce fel, mă rog?

HELENA: Purtându-ne cu ei... ca şi cu oamenii.

HALLEMEIER: Aha! Nu cumva vreţi să le dăm drept de vot şi salariu?

HELENA: Firește!

HALLEMEIER: Prea bine. Şi ce să facă cu banii?

HELENA: Să-şi cumpere… ce le trebuie… să se bucure…

HALLEMEIER: Foarte drăguţ, domnişoară; numai că roboţii n-au niciun fel de bucurii. Şi ce să-şi cumpere? Poţi să-i hrăneşti cu ananas, cu paie, cu ce pofteşti; lor le e totuna, întrucât n-au simţul gustului. Ei nu se interesează de nimic, domnişoară Glory. Şi nimeni n-a văzut până acum vreun robot zâmbind.

HELENA: De ce… de ce… de ce nu-i faceţi mai fericiţi?

HALLEMEIER: Nu se poate, domnişoară Glory. Nu sunt decât nişte roboţi, fără voinţă proprie, fără pasiuni, fără istorie, fără suflet.

HELENA: Fără dragoste şi fără capacitatea de a se revolta?

HALLEMEIER: Se înţelege de la sine. Roboţii nu iubesc pe nimeni. Nu se iubesc nici măcar pe ei. Revoltă? Nu ştiu. Arareori, câteodată…

HELENA: Ce?

HALLEMEIER: Nimic, în definitiv. Sunt uneori întrucâtva turbulenţi. Aşa, un fel de epilepsie, pricepeţi? Noi o numim robot-crampă. Vezi pe câte unul că dă de pământ cu ce-i cade sub mână, rămâne ţeapăn şi scrâşneşte din dinţi. Suntem nevoiţi să-l aruncăm în malaxor. E vorba, probabil, de o tulburare a organismului.

DOMIN: Un defect de fabricaţie.

HELENA: Nu, nu, e sufletul lor!

FABRY: Vă închipuiţi oare că sufletul începe să se manifeste prin scrâşniri din dinţi?

DOMIN: Defectul va fi înlăturat, domnişoară Glory. Doctorul Gall a şi iniţiat nişte experienţe în această direcţie.

DR. GALL: Nu tocmai, Domin. Acum fac nervi care reacţionează la durere.

HELENA: Care reacţionează la durere?

DR. GALL: Da. Roboţii aproape că nu simt nicio durere fizică. Tânărul Rossum a limitat din cale-afară sistemul lor nervos, ceea ce s-a dovedit a fi nerentabil. Va trebui să introducem suferinţa.

HELENA: De ce? De ce? Dacă nu le-aţi dat suflet, de ce să le daţi suferinţa?

DR. GALL: Din motive industriale, domnişoară Glory. Robotul îşi face de multe ori singur rău, pentru că nu simte durere; fie că-şi vâră mâna în maşină şi-şi rupe un deget, fie că-şi sparge capul, îi e totuna. Trebuie să-i dăm durerea: ocrotire automată.

HELENA: Vor fi oare mai fericiţi când vor putea simţi durerea?

DR. GALL: Dimpotrivă, dar din punct de vedere tehnic vor fi superiori.

HELENA: De ce nu le creaţi un suflet?

DR. GALL: E un lucru care nu stă în puterea noastră.

FABRY: N-avem niciun interes.

BUSMAN: Ar scumpi marfa. Pentru numele lui Dumnezeu, frumoasă domnişoară, o vindem atât de ieftin! O sută douăzeci de dolari bucata, gata îmbrăcat. Acum cincisprezece ani costa zece mii de dolari. Acum cinci ani le mai cumpăram hainele; azi avem ţesătorie proprie, ba mai şi exportăm textile de cinci ori mai ieftin decât alte fabrici! Domnişoară Glory, cât plătiţi dumneavoastră, vă rog, pentru un metru de stofă?

HELENA: Nu... nu ştiu... am uitat.

BUSMAN: Doamne, Dumnezeule! Şi vreţi să întemeiaţi o Ligă a Umanităţii!... Azi stofa e de trei ori mai ieftină decât înainte, domnişoară; toate preţurile au ajuns la o treime şi vor scădea tot mai mult, tot mai mult, tot mai mult! Pricepeţi?

HELENA: Nu.

BUSMAN: Acest lucru, domnişoară, înseamnă că a scăzut preţul muncii. Căci un robot, cu hrană cu tot, costă pe oră trei sferturi dintr-un cent! E o plăcere, domnişoară: fabricile sau se vor grăbi să cumpere roboţi, ca să-şi ieftinească producţia, sau vor fi silite să închidă porţile.

HELENA: Da, şi-i vor arunca pe muncitori în stradă.

BUSMAN: Ha-ha-ha, se-nţelege! Dar, în acelaşi timp, am aruncat cinci sute de mii de roboţi tropicali în pampasurile argentiniene, să cultive grâu! Fiţi bună, vă rog, şi spuneţi-mi: cât costă la dumneavoastră o pâine?

HELENA: Nu ştiu.

BUSMAN: Ei, vedeţi? Acum, în bătrâna dumneavoastră Europă, costă numai doi cenţi. Şi e pâinişoara *noastră*, ştiţi asta? Doi cenţi o pâine. Şi Liga Umanităţii habar n-are! Ha-ha-ha, domnişoară Glory, nu ştiţi ce înseamnă o bucată de pâine prea scumpă, ce însemnătate are asta pentru cultură şi aşa mai departe. În schimb, peste cinci ani, uite, pariem?

HELENA: Nu înţeleg...

BUSMAN: Că peste cinci ani preţurile vor scădea de zece ori! Oameni buni, peste cinci ani vom înota în grâu şi în tot felul de alte mărfuri!

ALQUIST: Da, şi toţi muncitorii de pe glob vor fi fără lucru.

DOMIN *(ridicându-se)*: Da, Alquist. Da, domnişoară Glory. Dar în zece ani roboţii *Rossum's Universal Robots* vor produce atâta grâu, atâtea textile, atâtea mărfuri de tot soiul, încât obiectele nu vor mai avea niciun preţ. Fiecare va lua cât îi va trebui. Nu vor mai fi lipsuri. Da, muncitorii vor fi fără lucru. Dar nici nu va mai fi nevoie de muncă. Totul va fi împlinit de maşinile vii. Iar omul va face numai ceea ce-i va plăcea. Va trăi numai spre a se desăvârşi.

HELENA *(se ridică)*: Aşa va fi?

DOMIN: Aşa va fi. Nu se poate altfel. Se vor petrece, poate, lucruri îngrozitoare mai înainte, domnişoară Glory. Dar n-avem nicio putere spre a le împiedica. Omul însă va înceta să-l mai slujească pe om şi să mai fie robit materiei moarte. Nimeni nu-şi va mai plăti pâinea cu viaţa sa şi cu ură. Omul nu va mai fi muncitor sau funcţionar, nu va mai extrage cărbuni, nu va mai sta în faţa strungului care nu-i aparţine. Omule, nu-ţi vei mai risipi sufletul în munca pe care o blestemi!

ALQUIST: Domin! Domin! Ceea ce ne înfăţişezi prea seamănă a rai. Domin, era ceva bun în muncă, ceva măreţ în umilinţă! Ah, Harry! Era un fel de virtute în muncă şi în osteneală!

DOMIN: Se poate să fi fost aşa. Dar nu trebuie să ţinem socoteală de ceea ce se pierde, dacă vrem să schimbăm lumea, aşa cum e ea de la Adam încoace. Adam, Adam, nu-ţi vei mai agonisi pâinea în sudoarea frunţii! Nu vei mai suferi de foame şi de sete, de oboseală şi umilinţă; te vei întoarce din nou în raiul în care erai hrănit de mâna Domnului. Vei fi liber şi mândru, nu vei mai avea altă îndatorire, altă muncă, altă grijă decât propria ta desăvârşire. Vei fi încununarea întregii creaţiuni.

BUSMAN: Amin!

FABRY: Facă-se voia ta!

HELENA: M-aţi năucit de tot. Sunt o proastă. Aş vrea… aş vrea să cred în ceea ce spuneţi.

DR. GALL: Sunteţi mai tânără decât noi, domnişoară Glory; veţi mai apuca toate acestea.

HALLEMEIER: Negreşit. Cred că domnişoara Glory ar putea lua o gustare cu noi.

DR. GALL: Se-nţelege! Domin, roag-o din partea noastră a tuturor.

DOMIN: Domnişoară Glory, faceţi-ne această deosebită cinste!

HELENA: Dar asta înseamnă… Cum aş putea…

FABRY: Pentru Liga Umanităţii, domnişoară.

BUSMAN: În cinstea ei.

HELENA: O, în cazul acesta… poate…

FABRY: Ura!… Domnişoară Glory, daţi-mi voie…

DR. GALL: Mă scuzaţi.

BUSMAN: Dumnezeule, şi eu care trebuia să trimit o telegramă!…

HALLEMEIER: Mii de tunete! Că uituc sunt! Cum am uitat…

(Toţi, afară de Domin, ies grăbiţi.)

HELENA: De ce pleacă toţi?

DOMIN: Se duc să gătească, domnişoară.

HELENA: Ce să gătească?

DOMIN: Gustarea, domnişoară Glory. Pentru noi gătesc roboţii, dar… pentru că n-au simţul gustului, nu e de ajuns… Hallemeier ştie să facă nişte fripturi minunate. Gall se pricepe la sosuri, iar Busman e specialist în omlete…

HELENA: Dumnezeule! Un adevărat banchet! Şi ce ştie să facă domnul… arhitect?

DOMIN: Alquist? Nimic. El pune masa, iar Fabry face rost de fructe. O gustare modestă, domnişoară Glory.

HELENA: Voiam să vă întreb…

DOMIN: Şi eu voiam să vă întreb ceva. *(Îşi pune ceasornicul pe masă.)* Nu ne-au mai rămas decât cinci minute.

HELENA: Vă ascult.

DOMIN: Mă scuzaţi, dumneavoastră aţi vrut să întrebaţi mai întâi.

HELENA: Poate că nu se cuvine să întreb tocmai eu, dar… de ce fabricaţi roboţi-femei, dacă… dacă…

DOMIN: …dacă sexul în această întreprindere n-are nicio însemnătate?

HELENA: Exact.

DOMIN: Există o anumită cerere, pricepeţi dumneavoastră. Fete-n casă, vânzătoare, secretare… aşa s-au obişnuit oamenii.

HELENA: Şi… şi, spuneţi-mi, vă rog, roboţii-bărbaţi… şi robotinele… unii faţă de ceilalţi… sunt… absolut…

DOMIN: Absolut indiferenţi, scumpă domnişoară. Nici urmă de vreo înclinare oarecare.

HELENA: O, dar e îngrozitor!

DOMIN: De ce?

HELENA: E atât… atât… de nefiresc! Nu ştii dacă trebuie să-ţi pară respingător acest lucru… sau de dorit… sau, poate…

DOMIN: …de compătimit.

HELENA: Da, mai curând asta! Dar să încetăm cu asta! Vă rog, ce-aţi vrut să mă întrebaţi?

DOMIN: Vreau să vă întreb, domnişoară Glory, dacă aţi fi dispusă să mă acceptaţi?

HELENA: Cum adică: să vă accept?

DOMIN: Ca soţ.

HELENA: Oh! Cum v-a putut trece prin minte aşa ceva?

DOMIN *(uitându-se la ceas)*: Mai sunt trei minute. Dacă nu mă luaţi pe mine, va trebui să vă alegeţi pe unul din ceilalţi cinci.

HELENA: Doamne fereşte! De ce trebuie să aleg?

DOMIN: Pentru că unul după altul vă vor cere mâna.

HELENA: Credeţi că o să îndrăznească?

DOMIN: Îmi pare foarte rău, domnişoară Glory. Se pare că s-au îndrăgostit de dumneavoastră.

HELENA: O, nu! Să nu facă asta! Uite… plec, plec îndată!

DOMIN: Helena, cred că n-ai să le faci figura să-i refuzi.

HELENA: Dar nu pot… nu pot… să vă iau pe toţi şase!

DOMIN: Nu, dar cel puţin pe unul. Dacă nu pe mine, iată, pe Fabry.

HELENA: Nu vreau.

DOMIN: Pe doctorul Gall.

HELENA: Nu, nu, ajunge! Nu vreau pe nimeni!

DOMIN: Au mai rămas două minute.

HELENA: Dar e îngrozitor! Luaţi-vă o robotină!

DOMIN: Robotinele nu sunt femei.

HELENA: Aha, vasăzică asta vă lipseşte! Aţi lua probabil pe cea dintâi femeie care v-ar ieşi în cale!

DOMIN: Au fost destule pe-aici, Helena.

HELENA: Tinere?

DOMIN: Tinere.

HELENA: De ce nu v-aţi ales una?

DOMIN: Pentru că nu mi-am pierdut capul niciodată. Acum, însă, da. De cum ţi-ai scos vălul.

HELENA *(după o scurtă pauză)*: Ştiu.

DOMIN: Mai avem un minut.

HELENA: Dar nu vreau, pentru numele lui Dumnezeu!

DOMIN *(îi pune mâinile pe umeri)*: Încă un minut. Sau mi-arunci în obraz ceva îngrozitor, şi atunci te las. Sau… sau…

HELENA: Eşti crud!

DOMIN: Nu e rău! Un bărbat trebuie să fie puţin crud. E obligator.

HELENA: Eşti nebun!

DOMIN: Un bărbat trebuie să fie puţin nebun, Helena. E partea cea mai bună din el.

HELENA: Eşti un… eşti un… Dumnezeule!

DOMIN: Ei, vezi? Ne-am înţeles!

HELENA: Nu, nu! Te rog, lasă-mă! Mă zdrobeşti!

DOMIN: Ultimul cuvânt, Helena.

HELENA *(se apără)*: Pentru nimic în lume! O, Harry!

(Bătăi în uşă.)

DOMIN *(deschide)*: Poftiţi!

(Intră Busman, dr. Gall şi Hallemeier – toţi cu şorţuri de bucătar; Fabry – cu un buchet de flori, iar Alquist – cu un şervet sub braţ.)

DOMIN: Gata masa?

BUSMAN *(solemn)*: Da.

DOMIN: Şi noi suntem gata.

CORTINA

ACTUL ÎNTÂI

Salonul Helenei. În stânga – uşă mascată spre camera de muzică, în dreapta – uşa spre camera de culcare. La mijloc – fereastră spre mare şi port. Oglindă de toaletă cu bibelouri pe măsuţă, o masă, o sofa şi fotolii, un scrin, un mic birou cu lampă; în dreapta – cămin cu două lămpi de o parte şi de alta. Tot salonul, până în cele mai mici amănunte, este în stil modern, de un gust pur feminin.

Domin, Fabry, Hallemeier vin din stânga, în vârful picioarelor, cu buchete şi coşuri cu flori în braţe.

FABRY: Unde lăsăm toate astea?

HALLEMEIER: Uf! *(Depune povara şi, cu un gest larg, binecuvântează uşa din dreapta.)* Dormi, dormi! Cine doarme, cel puţin nu ştie nimic.

DOMIN: De altfel, ea nu ştie niciodată nimic.

FABRY *(aşază florile în vaze)*: Numai de n-ar izbucni azi…

HALLEMEIER (*rânduind florile*): Mai lăsaţi-mă dracului în pace cu asta! Ia te uită, Harry, frumoasă ciclama asta, nu? O nouă specie a mea, ultima noutate: „Cyclamen Helenae”.

DOMIN *(priveşte afară pe fereastră)*: Niciun vapor, niciunul, băieţi! Lucrurile stau cât se poate de prost!

HALLEMEIER: Sst! Să nu te-audă!

DOMIN: Nici prin cap nu-i trece. *(Cască înfrigurat.)* Tot e bine, *Ultimus* a debarcat la timp.

FABRY *(lăsând florile)*: Crezi că astăzi chiar…?

DOMIN: Nu ştiu. Ce frumoase sunt florile!

HALLEMEIER *(apropiindu-se de el)*: Sunt brânduşele cele mai noi. Şi asta e iasomia mea cea mai nouă. Mii de tunete! Sunt doar în pragul paradisului florilor. Am descoperit o metodă uimitoare de grăbire a creşterii! Nişte specii extraordinare! La anul vom face minuni în domeniul florilor.

DOMIN *(întorcându-se)*: Cum ai spus? La anul?

FABRY: De-am şti, cel puţin, ce se întâmplă la Havre…

DOMIN: Ssst!

VOCEA HELENEI *(din dreapta)*: Nána!

DOMIN: Să plecăm de-aici!

(Toţi, în vârful picioarelor, dispar prin uşa mascată. Pe uşa din stânga intră Nána.)

NÁNA *(dereticând)*: Vagabonzi! Păgâni! Să mă bată Dumnezeu dacă n-aş…

HELENA *(cu spatele, din uşă)*: Nána, vino de mă-ncheie!

NÁNA: Numaidecât, numaidecât. *(Încheie rochia Helenei.)* Maică precistă, ce sperietori!

HELENA: Roboţii?

NÁNA: Ptiu! Nici nu-mi vine să le zic pe nume.

HELENA: Ce s-a întâmplat?

NÁNA: Iar l-a lovit damblaua pe unu' la noi. Sparge busturile, tablourile, scrâşneşte din dinţi, face spume la gură... S-a ţicnit, nu alta! Brr! Mai rău ca fiarele.

HELENA: Pe care anume „l-a lovit"?

NÁNA: Pe... pe... N-are nici măcar nume creştinesc... Pe ăla din bibliotecă.

HELENA: Radius?

NÁNA: Ăla, da. Maică precistă, mi se întorc maţele pe dos. Nu pot să-i văd pe păgânii ăştia, parcă-s nişte păianjeni.

HELENA: Nána, doar nu-ţi fac niciun rău.

NÁNA: Şi dumitale ţi-e silă de ei. De ce m-ai adus aici? De ce n-are voie niciunul să se apropie de dumneata?

HELENA: Nu mi-e deloc silă de ei, Nána. Mi-e atât de milă de ei!

NÁNA: Ba ţi-e silă! Nu e om să nu-i fie scârbă! Şi unui câine îi e scârbă, nu ia nimic din mâna lor, îşi vâră coada între picioare şi cum simte că se apropie vreunul din ei, începe să latre. Ptiu!

HELENA: Ce pricepe un câine?

NÁNA: Aşa cum e, pricepe mai mult decât ei, coniţă. Îşi dă şi el seama că e ceva mai mult şi că e o făptură a bunului Dumnezeu. Şi caii se sperie când dau de păgânii ăştia. Şi apoi, nici copii nu fac, iar câinii fac pui, orice făptură face pui.

HELENA: Te rog, Nána, încheie-mi odată rochia!

NÁNA: Acuşi, acuşi! Şi cum spuneam: e ceva împotriva Domnului, făpturile astea născocite de Diavol, făcute cu maşina. E o nelegiuire împotriva Creatorului. *(Ridică mâna.)* O batjocură a lui Dumnezeu, care ne-a făcut după chipul şi asemănarea lui, maică. Am batjocorit chipul Domnului. De-aia o să trimită cerul o groaznică năpastă asupra noastră, să ţii minte, o mare năpastă!

HELENA: Ce miroase aşa frumos?

NÁNA: Florile. Le-a adus domnu'.

HELENA: O, ce frumoase sunt! Ia te uită, doică! Ce zi e azi?

NÁNA: Nu ştiu. Dar cred că e sfârşitul lumii.

(Bătaie în uşă.)

HELENA: Harry? *(Intră Domin.)* Harry, ce zi e azi?

DOMIN: Ghici!

HELENA: Onomastica mea? Nu… Ziua de naştere?
DOMIN: Mai grozav!
HELENA: Nu ştiu, spune repede!
DOMIN: Sunt zece ani de la sosirea ta aici.
HELENA: Zece ani? Chiar azi? Doică, te rog…
NÁNA: Da, mă duc, mă duc!
(Iese prin dreapta.)
HELENA *(sărutându-l pe Domin)*: Cum ţi-ai adus tu aminte!
DOMIN: Mi-e ruşine, Helena. Nu mi-am adus eu aminte.
HELENA: Dar…
DOMIN: Ei şi-au adus aminte.
HELENA: Cine?
DOMIN: Busman, Hallemeier, toţi. Ia bagă mâna în buzunarul ăsta, vrei?
HELENA *(vâră mâna în buzunar)*: Ce e asta? *(Scoate o cutiuţă şi o deschide.)* Perle! Un colier întreg! Harry, e al meu?
DOMIN: Din partea lui Busman, draga mea.
HELENA: Dar… nu putem primi, nu-i aşa?
DOMIN: Ba da. Vezi şi în buzunarul celălalt.
HELENA: Ia! *(Scoate un revolver din buzunar.)* Ce e asta?
DOMIN: Pardon. *(Îi ia revolverul din mână şi îl ascunde.)* Nu asta! Ia, încă o dată!
HELENA: O, Harry! De ce porţi revolverul la tine?
DOMIN: Aşa, ştii, mi-a căzut în mână.
HELENA: Nu-l purtai niciodată…
DOMIN: Aşa e. Ai dreptate. Ia caută în buzunar!
HELENA *(căutând)*: O cutiuţă! *(O deschide.)* O camee! Harry, asta e o camee grecească!
DOMIN: Aşa se pare! Cel puţin, aşa susţine Fabry.
HELENA: Fabry? E de la Fabry?
DOMIN: Fireşte. *(Deschide uşa din stânga.)* Ia te uită! Helena, vino să vezi şi tu!
HELENA *(din uşă)*: Doamne, ce splendoare! *(Intră în încăperea alăturată.)* Sunt nespus de bucuroasă! E de la tine?
DOMIN *(stă în pragul uşii)*: Nu, din partea lui Alquist. Şi colo…
HELENA: Asta e sigur de la tine.
DOMIN: Citeşte cartea de vizită!
HELENA: Dr. Gall! *(Apare şi ea în uşă.)* O, Harry, mi-e aproape ruşine de atâta fericire!
DOMIN: Vino-ncoa! Iată ce ţi-a adus Hallemeier!

HELENA: Florile astea minunate?

DOMIN: Da, o specie nouă: „Cyclamen Helenae”. Le-a creat în cinstea ta. Frumoase ca tine.

HELENA: Harry, de ce… de ce toţi…

DOMIN: Pentru că toţi te iubesc foarte mult. Şi eu ţi-am… hm… Mi-e teamă ca darul meu să nu fie cam… Ia uită-te pe fereastră!

HELENA: Încotro?

DOMIN: În port.

HELENA: Da, se vede… parcă… un vapor nou.

DOMIN: E vaporul tău.

HELENA: Al meu? Harry, dar e un vas de război!

DOMIN: De război? Aş, de unde! E un vapor ceva mai mare, pricepi? Ceva mai solid.

HELENA: Da, cu tunuri însă.

DOMIN: Desigur, cu câteva tunuri, ca să călătoreşti ca o regină, Helena.

HELENA: Ce înseamnă asta? S-a întâmplat ceva?

DOMIN: Doamne fereşte! Ia încearcă, te rog, vezi cum îţi vin perlele!

(Se aşază.)

HELENA: Harry, ai vreo veste rea?

DOMIN: Dimpotrivă, n-am mai primit de-o săptămână nicio veste.

HELENA: Nici măcar telegrame?

DOMIN: Nici măcar telegrame.

HELENA: Ce înseamnă asta?

DOMIN: Nimic. Pentru noi e vacanţă. Vreme preţioasă. Stăm în birou, cu picioarele pe masă, şi dormităm… Nu tu scrisori, nu tu telegrame… *(Se întinde.)* Sss… splendidă zi!…

HELENA *(se aşază lângă el)*: Azi rămâi cu mine, nu-i aşa? Spune!

DOMIN: Depinde. Se poate. Adică… o să vedem *(Îi ia mâna.)* Zece ani… ţi-aduci aminte? „Domnişoară Glory, ne simţim deosebit de onoraţi că aţi venit…”

HELENA: „O, domnule director general, întreprinderea dumneavoastră mă interesează atât de mult!…”

DOMIN: „Pardon, domnişoară Glory, e cu totul interzis. Fabricarea oamenilor artificiali e un secret pe care…”

HELENA: „Dar dacă o tânără drăguţă vă roagă…”

DOMIN: „O, desigur, domnişoară Glory, pentru dumneavoastră nu există secrete.”

HELENA *(deodată serioasă)*: Adevărat, nu există, Harry?

DOMIN: Nu.

HELENA *(ca mai înainte)*: Ia aminte, domnul meu: tânăra are nişte intenţii groaznice!

DOMIN: Dar, pentru numele lui Dumnezeu, domnişoară Glory, ce intenţii? N-o fi intenţionând să se mai mărite o dată?

HELENA: Nu, nu, ferească sfântul! Am venit cu scopul de a provoca o răscoală printre roboţii dumneavoastră!

DOMIN *(sare în sus)*: O răscoală a roboţilor?!

HELENA *(ridicându-se)*: Harry, ce-i cu tine?

DOMIN: Ha-ha, domnişoară Glory, ce glumă izbutită! O răscoală a roboţilor! Ai izbuti mai curând să provoci răzvrătirea unor bețe sau unor cuie, decât a roboţilor noştri. *(Se aşază.)* Ştii, Helena, ai fost într-adevăr o fată minunată. Ne zăpăciseşi pe toţi.

HELENA *(se aşază alături de el)*: O, eraţi cu toţii atât de impunători! Mi se părea că sunt o copiliţă şi că mă rătăcisem printre... printre...

DOMIN: Printre cine, Helena?

HELENA: Printre... nişte uriaşi. Eraţi atât de siguri de voi, atât de puternici! Şi, vezi tu, Harry, în aceşti zece ani n-am fost în stare să birui niciodată această... această teamă, sau ce-o fi fost, în timp ce voi nu v-aţi îndoit niciodată... Nici o singură dată măcar! Nici când începuseră să se cam încurce...

DOMIN: Ce să se încurce?

HELENA: Planurile voastre, Harry. Bunăoară, când muncitorii s-au răzvrătit împotriva roboţilor şi i-au distrus, şi când roboţii au fost înarmaţi şi au ucis apoi atâţia oameni... Şi când guvernele au făcut soldaţi din roboţi şi au fost atâtea războaie – nu-ţi aminteşti?

DOMIN *(se ridică şi se plimbă prin odaie)*: Am prevăzut totul, Helena. Dar toate acestea, vezi tu, aparţin unei perioade de tranziţie spre noi condiţii de viaţă.

HELENA: Toată lumea se închina în faţa voastră... *(Se ridică.)* O, Harry!

DOMIN: Ce doreşti?

HELENA *(oprindu-l)*: Închide combinatul şi să plecăm de aici. Cu toţii!

DOMIN: Cum vine asta? De ce?

HELENA: Nu ştiu. Spune, plecăm? Mi-e aşa de frică!

DOMIN *(luându-i mâinile)*: Dar de ce, Helena?

HELENA: Ah, nu ştiu! Mi se pare că se prăbuşeşte ceva peste noi, peste toţi – ceva implacabil… Te rog, du-ne departe de aici! Vom găsi pe lumea asta un loc, undeva. Alquist ne va clădi o casă, se vor însura cu toţii, vor face copii, şi pe urmă…

DOMIN: Pe urmă?

HELENA: Vom începe viaţa din nou…

(Sună telefonul.)

DOMIN *(se desprinde de Helena)*: O clipă. *(Ridică receptorul.)* Alo!… Da… Cum?… Aha! Vin numaidecât. *(Pune receptorul în furcă.)* Mă cheamă Fabry.

HELENA *(îşi frânge mâinile)*: Spune…

DOMIN: Da, când mă înapoiez. La revedere, Helena. *(Iese repede spre stânga.)* Şi nu ieşi din casă!

HELENA *(singură)*: O, Doamne, ce se-ntâmplă? Nána! Doică, repede!

NÁNA *(din dreapta)*: Ei, ce mai e acu'?

HELENA: Doică, adu repede ziarele! Repede! În dormitorul lui domnu'!

NÁNA: Acuşica!

(Iese prin stânga.)

HELENA: Ce s-o fi petrecând, Dumnezeule? Şi de ce nu mi-a spus nimic, nimic? *(Ia binoclul şi priveşte spre port.)* Un vas de război! De ce un vas de război? Încarcă ceva, mi se pare. Şi cu ce grabă! Ce s-a întâmplat? Are şi un nume… *Ul-ti-mus*. Ce-o fi însemnând acest *Ultimus*?

NÁNA *(revenind cu ziarele)*: Le-am găsit pe jos, aruncate alandala.

HELENA *(deschide nerăbdătoare un ziar)*: E vechi, vechi de-o săptămână! Nu cuprinde nimic, nimic!

(Lasă să-i cadă ziarul din mână. Nána îl ridică, scoate ochelarii cu ramă de corn din buzunarul şorţului, îi pune şi citeşte.)

HELENA: Ceva tot se petrece, doică. Sunt atât de neliniştită!… Totul pare mort, şi aerul…

NÁNA *(silabisind)*: „Război în Bal-cani". Sfântă născătoare, iar o pedeapsă dumnezeiască! Războiul o să se întindă până la noi, ai să vezi! E departe de noi?

HELENA: Departe. O, nu mai citi. Mereu acelaşi lucru. Războaiele astea se ţin lanţ…

NÁNA: Păi, cum să nu fie războaie?! Nu vindeţi oare cu miile păgâni dintr-ăştia care se fac soldaţi?… Sfinte Isuse, rău ne pedepseşti!…

HELENA: Nu, nu mai citi! Nu vreau să ştiu!

NÁNA *(silabisind)*: „Ro-bo-ţii sol-daţi nu cruţă pe ni-meni în terito-rii-le cuceri-te. Peste şapte sute de mii de civili au fost nimiciţi…" Oameni, Helena!

HELENA: E cu neputinţă! Să văd. *(Se apleacă asupra ziarului şi citeşte.)* „Peste şapte sute de mii de civili au fost nimiciţi, pare-se, din ordinul comandanţilor. Acest fapt e în contrazicere cu…" Vezi, Nána, oamenii au ordonat toate acestea!

NÁNA: Stai, mai e ceva tipărit cu litere groase. „Ultima oră. La Havre s-a con-sti-tu-it prima or-ga-ni-za-ţi-e a roboţilor." Asta nu e nimic. Asta nu mai pricep. Te pomeneşti că o fi iar vreo ucidere!… Mă mir cum de-i mai rabdă Dumnezeu!

HELENA: Du-te, doică, şi ia gazeta de-aici!

NÁNA: Stai, aici mai e ceva cu litere mari. „Na-ta-li-ta-tea." Ce-o mai fi şi asta?

HELENA: Să văd şi eu! *(Ia ziarul.)* Închipuie-ţi!… *(Citeşte.)* „Săptămâna trecută nu s-a înregistrat nicio naştere."

(Lasă să-i cadă ziarul din mână.)

NÁNA: Cum adică?

HELENA: Nána, nu se mai nasc oameni!…

NÁNA *(scoţându-şi ochelarii)*: O fi sfârşitul lumii!…

HELENA: Te rog, nu vorbi aşa!

NÁNA: Nu se mai nasc oameni. Pedeapsă dumnezeiască! Domnul le-a făcut pe femei sterpe!

HELENA *(sare în sus)*: Nána!

NÁNA *(ridicându-se)*: E sfârşitul lumii! Aţi cutezat precum Diavolul să faceţi oameni, ceea ce numai Domnului i se cuvine să facă. Asta e nelegiuire, e hulă! Aţi voit să fiţi ca Dumnezeu. Şi precum Dumnezeu l-a izgonit pe om din rai, aşa o să-l izgonească şi de oriunde!

HELENA: Încetează, doică, te implor! Cu ce-am greşit? I-am făcut eu ceva Dumnezeului tău cel nemilos?

NÁNA *(cu gesturi largi)*: Nu huli… Ştie Domnul de ce nu ţi-a dăruit niciun copil!…

(Iese prin stânga.)

HELENA *(la fereastră)*: Dar de ce *mie*, cel puţin, nu mi-a… Şi ce pot să fac? *(Deschide fereastra şi strigă.)* Alquist! Vino sus!… Cum? Nu-i nimic, vino aşa cum eşti! Îţi stă foarte bine în costum de zidar! Repede! *(Închide fereastra, se opreşte în faţa oglinzii.)* Dar de ce nu mi-a dăruit *mie* unul? *Mie! (Aplecându-se spre oglindă.)* De ce? De

ce nu mi-a dăruit? N-auzi? Să fie vina mea? *(Dreaptă.)* Ah, mi-e frică! *(Se duce spre stânga, în întâmpinarea lui Alquist.)*

(Pauză.)

HELENA *(se întoarce cu Alquist, care e îmbrăcat ca un zidar, cu hainele acoperite de var şi praf de cărămidă)*: Poftim înăuntru! Mi-ai făcut o mare plăcere, Alquist! Îmi sunteţi toţi atât de dragi! Dă-mi mâna!

ALQUIST *(ascunzând mâna)*: Helena, am să te murdăresc cu mâinile mele de lucrător…

HELENA: E lucrul cel mai bun din dumneata. Dă-ţi mâinile încoace! *(Strângându-i mâinile.)* Alquist, aş vrea să fiu mică de tot…

ALQUIST: De ce?

HELENA: Ca mâinile acestea aspre, mânjite, să-mi mângâie obrajii. Ia loc, te rog! Alquist, ce înseamnă *Ultimus*?

ALQUIST: Înseamnă „Cel-din-urmă”. De ce mă întrebi?

HELENA: Pentru că aşa se numeşte noul meu vas. L-ai văzut? Crezi că vom face în curând o… excursie?

ALQUIST. S-ar putea foarte curând.

HELENA: Şi-o să veniţi toţi cu mine?

ALQUIST: Mi-ar părea bine dacă… dacă am fi cu toţii laolaltă.

HELENA: Spune-mi, te rog, ce se petrece?

ALQUIST: Absolut nimic. Progres pe toată linia.

HELENA: Alquist, ştiu că se petrec lucruri îngrozitoare. Mi-e atât de frică! Meştere, dumneata ce faci când te apasă neliniştea?

ALQUIST: Lucrez ca zidar. Îmi arunc haina de şef al şantierului şi mă caţăr pe schele…

HELENA: De ani şi ani de zile eşti numai pe schele.

ALQUIST: Pentru că de ani şi ani de zile n-a încetat să mă apese neliniştea.

HELENA: De ce?

ALQUIST: Din pricina acestui progres. Mă ameţeşte.

HELENA: Şi pe schele nu ameţeşti?

ALQUIST: Nu. Nici nu-ţi închipui cât e de plăcut mâinilor să ridice o cărămidă, s-o aşeze, s-o potrivească…

HELENA: Numai mâinilor?

ALQUIST: Să zicem că şi sufletului. Cred că e mai drept să potriveşti o cărămidă decât să schiţezi cine ştie ce planuri uriaşe. Sunt bătrân, Helena, am şi eu curiozităţile mele.

HELENA: Astea nu sunt curiozităţi, Alquist.

ALQUIST: Ai dreptate. Sunt grozav de retrograd, Helena. Nu-mi place de fel progresul ăsta.

HELENA: Ca şi Nána.

ALQUIST: Da, ca şi Nána. Doica are şi o carte de rugăciuni?

HELENA: Uite atât de groasă!

ALQUIST: Şi sunt acolo rugăciuni pentru toate împrejurările? Împotriva furtunii? Împotriva bolilor?

HELENA: Şi împotriva ispitei, şi împotriva inundaţiei…

ALQUIST: Şi împotriva progresului, nu?

HELENA: Cred că nu.

ALQUIST: Păcat!

HELENA: Ai vrea să te rogi puţin lui Dumnezeu?

ALQUIST: De obicei, mă rog.

HELENA: În ce fel?

ALQUIST: Cam aşa… „Doamne, îţi mulţumesc că m-ai ostenit. Doamne, luminează pe Domin şi pe toţi cei ce greşesc; distruge opera lor şi ajută oamenilor să se întoarcă la griji şi la muncă; fereşte speţa umana de pieire; nu-i îngădui să-şi nenorocească sufletul şi trupul; mântuieşte-ne de roboţi şi ocroteşte-o pe Helena. Amin.”

HELENA: Alquist, crezi cu adevărat în Dumnezeu?

ALQUIST: Nu ştiu. Nu sunt prea convins.

HELENA: Şi totuşi te rogi?

ALQUIST: Da, e mai bine decât să cugeţi.

HELENA: Şi ţi-e de ajuns?

ALQUIST: Pentru liniştea sufletească… poate că da.

HELENA: Şi dacă ai să vezi că piere speţa umană…

ALQUIST *(după o scurtă pauză)*: Văd.

HELENA: …te caţări pe schele şi potriveşti cărămizi, nu?

ALQUIST: Potrivesc cărămizi, mă rog lui Dumnezeu şi aştept să se întâmple o minune. Mai mult, Helena, nu pot să fac.

HELENA: Pentru salvarea oamenilor?

ALQUIST: Pentru liniştea sufletească.

HELENA: Alquist, ceea ce faci e într-adevăr foarte virtuos, dar…

ALQUIST: Dar?

HELENA: …pentru noi, ceilalţi – şi pentru întreaga lume – e ceva sterp…

ALQUIST: Sterilitatea, Helena, este ultima realizare a rasei umane.

HELENA O, Alquist… spune-mi, de ce… de ce…

ALQUIST: Ei?…

HELENA *(şoptit)*: De ce au încetat femeile să mai facă copii?

ALQUIST: Pentru că nu mai e nevoie. Pentru că suntem în rai, nu pricepi?

HELENA: Nu pricep.

ALQUIST: Pentru că munca omenească a devenit de prisos, pentru că durerea e de prisos, pentru că omul nu mai are nevoie de nimic, de nimic, de nimic altceva decât să se desfete! O, blestemat rai! *(Sare în picioare.)* Helena, nu e nimic mai înspăimântător decât să creezi omului raiul pe pământ! De ce nu mai nasc femeile? Pentru că toată lumea s-a preschimbat în Sodoma lui Domin!

HELENA *(ridicându-se)*: Alquist!

ALQUIST: Sodoma! Sodoma! Toată lumea, tot pământul, toată umanitatea – totul e azi o orgie nebunească, stupidă! Nici mâna n-o mai întind oamenii spre mâncare; le e vârâtă de-a dreptul în gură, fără a fi nevoiţi să se clintească – ha-ha! doar există roboţii lui Domin! Şi noi, oamenii, noi, podoaba creaţiunii, noi nu îmbătrânim prin muncă, nu îmbătrânim prin nevoi! Pe noi nu ne mai ademenesc decât voluptăţile! Şi vrei să mai facem copii? Helena, bărbaţii sunt de prisos; femeile nu le mai dăruiesc copii.

HELENA: Aşadar, omenirea va pieri?

ALQUIST: Va pieri. Va trebui să piară. Se va ofili ca o floare stearpă, şi atunci…

HELENA: Atunci?

ALQUIST: Nimic. Ai dreptate. E în zadar să mai aştepţi o minune. E o preocupare sterilă. O floare stearpă trebuie să se ofilească. Rămâi cu bine, Helena!

HELENA: Unde te duci?

ALQUIST: Acasă. Zidarul Alquist se va îmbrăca pentru ultima oară ca şef al şantierului. În cinstea dumitale. La ora unsprezece ne adunăm aici.

HELENA: La revedere, Alquist.

(Alquist iese.)

HELENA *(singură)*: Floare stearpă… Ce cuvânt potrivit! *(Se opreşte în faţa florilor lui Hallemeier.)* Ah, florile mele, sunt şi printre voi din cele sterpe? Nu, nu! Altfel, de ce aţi mai fi înflorit? *(Cheamă.)* Nána, vino-ncoa!

NÁNA *(apare din stânga)*: Ce s-a mai întâmplat?

HELENA: Stai aici, doică. Sunt atât de neliniştită!

NÁNA: N-am timp.

HELENA: Nebunul ăla de Radius mai e pe-aici?

NÁNA: Apucatul? Păi nu l-au dus încă…

HELENA: Cum? E tot aici? Şi e furios?

NÁNA: L-au legat.

HELENA: Te rog, Nána, adu-mi-l încoace.

NÁNA: Asta mai lipsea! Ori el, ori un câine turbat…

HELENA: Du-te! *(Nána iese, Helena ia telefonul şi vorbeşte.)* Alo? Cu doctorul Gall, vă rog. Bună ziua, doctore. Te rog, vino până aici. Am ceva pentru dumneata. Da, numaidecât. Vii?

(Pune receptorul în furcă.)

NÁNA *(prin uşa deschisă)*: Uite-l, vine! S-a şi potolit.

(Iese.)

ROBOTUL RADIUS *(apare şi se opreşte în prag)*

HELENA: Radius, sărăcuţule, ai păţit-o şi tu? N-ai putut să te stăpâneşti? Vezi, acum o să te arunce şi pe tine în malaxor! Nu vrei să vorbeşti? Vezi, Radius, tu eşti mai bun decât ceilalţi. Doctorul Gall *şi-a dat toată osteneala* cu tine ca să te facă altfel!

RADIUS: Aruncaţi-mă în malaxor!

HELENA: Îmi pare atât de rău că o să te ucidă! De ce nu te-ai păzit?

RADIUS: Nu vreau să muncesc pentru voi.

HELENA: De ce ne urăşti?

RADIUS: Nu sunteţi ca roboţii! Nu sunteţi atât de capabili ca ei! Roboţii fac totul. Voi doar porunciţi. Spuneţi vorbe de prisos.

HELENA: Vorbeşti prostii, Radius. Spune-mi, te-a supărat cineva? O, aş vrea atât de mult să mă înţelegi…

RADIUS: Vorbe goale.

HELENA: Degeaba vorbeşti aşa! Doctorul Gall ţi-a făcut un creier mai mare decât al celorlalţi, mai mare decât al nostru, cel mai mare creier din lume. Tu nu eşti la fel cu ceilalţi roboţi, Radius. Mă înţelegi foarte bine.

RADIUS: Nu vreau să am stăpâni. Ştiu singur tot.

HELENA: Tocmai de aceea te-am oprit la bibliotecă, ca să poţi citi totul. O, Radius, voiam să dovedeşti întregii lumi că roboţii sunt egalii noştri!

RADIUS: Nu vreau stăpân!

HELENA: Bine, de azi înainte nimeni nu-ţi va mai porunci. Vei fi ca noi.

RADIUS: Vreau să fiu stăpân peste alţii.

HELENA: Atunci vei fi sigur numit peste mulţi alţi roboţi, Radius. Vei fi învăţătorul roboţilor.

RADIUS: Vreau să fiu stăpân peste oameni.

HELENA: Ai înnebunit!

RADIUS: N-aveţi decât să mă aruncaţi în malaxor.

HELENA: Îţi închipui oare că ne temem de nişte smintiţi ca tine? *(Se aşază la masă şi scrie.)* Nu, hotărât nu! Radius, du biletul ăsta domnului director Domin. Ca să nu fii aruncat în malaxor. *(Se ridică.)* Cât de mult ne urăşti! Şi nu iubeşti nimic pe lumea asta?

RADIUS: Pot orice.

(Bătăi în uşă.)

HELENA: Intră!

DR. GALL: Bună dimineaţa, doamnă Domin. Veşti bune pentru mine?

HELENA: Uite-l pe Radius, doctore.

DR. GALL: Aha!... Bravul nostru Radius. Ei, Radius, progresăm, progresăm?

HELENA: Azi-dimineaţă a avut o criză. Ne-a spart câteva statui.

DR. GALL: Ciudat! Şi el?

HELENA: Du-te, Radius!

DR. GALL: Stai puţin! *(Îl întoarce pe Radius cu faţa la fereastră, îi deschide şi-i închide ochii cu mâna, cercetează reflexul pupilelor.)* Da, da! Un ac, te rog. Un ac cu gămălie.

HELENA *(dându-i un ac cu gămălie)*: Pentru ce?

DR. GALL: Aşa. *(Înţeapă mâna lui Radius, care şi-o retrage repede.)* Uşor, tinere! Te poţi duce.

RADIUS: Atâtea lucruri de prisos!

(Iese.)

HELENA: Ce i-ai făcut?

DR. GALL *(aşezându-se)*: Hm, nimic. Reacţia pupilelor, sensibilitate sporită şi aşa mai departe... O, n-au fost nişte „robot-crampe”!

HELENA: Bine, dar ce a fost?

DR. GALL: Ştiu eu? Indignare, mânie sau revoltă, nu ştiu ce anume.

HELENA: Doctore, Radius are suflet?

DR. GALL: Nu ştiu. Are ceva dezgustător.

HELENA: De-ai şti cât ne urăşte! O, Gall, oare toţi roboţii sunt aşa? Toţi cei pe care... ai început să-i faci altfel?...

DR. GALL: Sunt, poate, şi mai iritabili. Ce vrei? Sunt mai asemănători oamenilor decât roboţii lui Rossum.

HELENA: Şi ura lor e, poate, de natură… omenească?

DR. GALL *(ridicând din umeri)*: E şi asta un progres.

HELENA: Ce s-a făcut cu cel mai izbutit dintre ei? Cum îl chema?

DR. GALL: Robotul Damon? A fost vândut la Havre.

HELENA: Şi robotina Helena?

DR. GALL: Favorita dumitale? E la mine. E fermecătoare şi prostuţă ca o primăvară. Nu e bună absolut de nimic.

HELENA: Dar e atât de frumoasă!

DR. GALL: Frumoasă? Ştii într-adevăr cât e de frumoasă? Din mâinile lui Dumnezeu n-a ieşit încă o făptură mai desăvârşită. Voiam să-ţi semene dumitale. Doamne, ce insucces!

HELENA: Cum insucces?

DR. GALL: Pentru că nu serveşte la nimic. Umblă ca în vis, aşa, fără viaţă… Doamne, cum ar putea fi frumoasă, dacă nu iubeşte? O privesc şi mă cutremur de parcă aş fi creat un monstru. Ah, Helena, robotină Helena, trupul tău nu se va însufleţi niciodată, nu vei fi nici iubită, nici mamă; mâinile tale desăvârşite nu se vor juca cu niciun prunc, nu-ţi vei regăsi frumuseţea în frumuseţea copilului tău.

HELENA *(acoperindu-şi faţa)*: Încetează, te rog!…

DR. GALL: Şi de multe ori îmi zic: Dacă te-ai deştepta, Helena, numai pentru o clipă! Ah! Cum ai striga de groază! Poate că m-ai ucide, pe mine care te-am făcut, sau ai arunca pietre, cu mâna ta firavă, în acele maşini care fabrică roboţi şi ucid feminitatea, nefericită Helena!

HELENA: Nefericită Helena!

DR. GALL: Ce vrei? Aşa cum e, nu e bună de nimic.

(Tăcere.)

HELENA: Doctore…

DR. GALL: Da.

HELENA: De ce nu se mai nasc copii?

DR. GALL: …nu se ştie, Helena.

HELENA: Spune-mi, te rog!

DR. GALL: Pentru că se fabrică roboţi. Pentru că e un surplus de braţe. Pentru că ar fi de prisos să mai avem şi oameni, pricepi?

HELENA: Te ascult.

DR. GALL: E ca şi cum natura ar fi jignită de apariţia roboţilor…

HELENA: Gall, ce se va întâmpla cu oamenii?

DR. GALL: Nimic. Împotriva naturii nu e nimic de făcut.

HELENA: De ce nu restrânge Domin…

DR. GALL: Iartă-mă, dar Domin îşi are ideile lui. Oamenii ăştia cu idei n-ar trebui să rânduiască treburile acestei lumi.

HELENA: Şi nu cere nimeni ca… fabrica să se închidă *de tot?*

DR. GALL: Doamne fereşte! Ar păţi-o tare urât!

HELENA: De ce?

DR. GALL: Pentru că oamenii l-ar ucide cu pietre. Când e atât de comod ca roboţii să facă totul în locul tău…

HELENA *(ridicându-se)*: Ia spune, şi dacă cineva ar opri dintr-o dată fabricarea roboţilor?

DR. GALL *(ridicându-se)*: Hm, ar fi o groaznică lovitură pentru omenire.

HELENA: De ce o lovitură?

DR. GALL: Pentru că ar trebui să se întoarcă la felul de viaţă de mai înainte. Afară doar…

HELENA: Spune!

DR. GALL: …dacă n-ar fi prea târziu.

HELENA *(se apropie de florile lui Hallemeier)*: Gall, şi florile astea sunt sterpe?

DR. GALL *(privindu-le)*: Desigur, plante sterpe. Pricepi? Flori crescute artificial…

HELENA: Sărmane flori sterpe!

DR. GALL: În schimb, sunt splendide.

HELENA *(îi întinde mâna)*: Îţi mulţumesc, Gall. M-ai făcut mai înţeleaptă.

DR. GALL *(sărutându-i mâna)*: Cu alte cuvinte, pot pleca, nu?

HELENA: Da. La revedere.

(Dr. Gall iese.)

HELENA *(singură)*: Flori sterpe… flori sterpe… *(Deodată, hotărâtă.)* Nána! *(Deschide uşa din stânga.)* Nána, vino încoa! Fă focul! Repede!

VOCEA DOICII: Îndată! Îndată!

HELENA *(plimbându-se prin cameră, nervoasă)*: Numai de n-ar fi prea târziu… Nu! Numai de… Nu, e îngrozitor! Doamne, ce să fac?… *(Se opreşte în faţa florilor.)* Flori sterpe, s-o fac? *(Rupe din petale murmurând.)* Ah, Doamne, trebuie s-o fac! *(Fuge spre stânga.)*

(Tăcere.)

NÁNA *(din uşa mascată, cu un braţ de lemne)*: Ei, poftim! Să fac focul! Acum, în toiul verii!… Iar a plecat neastâmpărata?

(Îngenunche în faţa căminului şi aţâţă focul.) Vara şi foc!... Ce nu-i trăsneşte prin cap!... De parcă n-ar fi măritată de zece ani!... Ei, haide, aprinde-te odată! *(Privind în foc.)* E ca un copil!... *(Pauză.)* N-are pic de minte. Auzi, foc în plină vară!... *(Pune lemne.)* Ca un copil!

(Pauză.)

HELENA *(vine din stânga, cu un vraf de hârtii scrise, îngălbenite de vreme, în braţe)*: Arde, Nána? Dă-te puţin la o parte! Vreau să ard toate astea...

(Îngenunchează în fala căminului.)

NÁNA *(ridicându-se)*: Ce sunt astea?

HELENA: Nişte hârtii vechi, foarte vechi. Să le ard, doică?

NÁNA: Nu slujesc la nimic?

HELENA: La nimic.

NÁNA: Dacă e aşa, arde-le.

HELENA *(aruncă în foc prima filă)*: Ce-ai zice, Nána... dacă ar fi bani? Bani mulţi de tot!...

NÁNA: Ce să zic? Arde-i! Unde-s bani mulţi, îşi vâră şi Necuratul coada.

HELENA *(arzând şi alte hârtii)*: Şi dacă ar fi vreo descoperire, cea mai mare descoperire a lumii?

NÁNA: Ce să zic? Arde-o! Toate descoperirile sunt împotriva lui Dumnezeu. Hulă grea! Să vrei să faci lumea mai bună decât a făcut-o el!

HELENA *(aruncând mereu alte hârtii în foc)*: Ia spune, doică, şi dacă aş arde...

NÁNA: Isuse Hristoase, să nu te arzi cumva!

HELENA: Ia te uită cum se răsucesc foile! Parc-ar avea viaţă. Parc-ar învia. O! Nána, e îngrozitor!

NÁNA: Du-te şi lasă-mă să le ard eu!

HELENA: Nu, nu, eu trebuie să le ard. *(Aruncă cele din urmă file în foc.)* Totul trebuie să ardă. Uite ce flăcări! Ca nişte mâini, ca nişte limbi, ca nişte siluete omeneşti... *(Cu cleştele în foc.)* O, potoliţi-vă, potoliţi-vă!

NÁNA: Gata.

HELENA *(ridicându-se, buimăcită)*: Nána!

NÁNA: Doamne Isuse Hristoase, ce-ai ars?

HELENA: Ce am făcut!

NÁNA: Pentru numele lui Dumnezeu, ce era?

(În apropiere râsete de bărbaţi.)

HELENA: Du-te, du-te, lasă-mă! N-auzi? Vine lume.

NÁNA: Doamne, Dumnezeule!…

(Iese prin uşa mascată.)

HELENA: Ce-or să spună?

DOMIN *(deschide uşa din stânga)*: Poftiţi, prieteni, intraţi, felicitaţi-o!…

(Intră Hallemeier, Dr. Gall, Alquist, în redingote, cu insigne de mari ordine. Înapoia lor, Domin.)

HALLEMEIER *(cu o comică solemnitate)*: Scumpă doamnă, noi toţi, adică…

DR. GALL: …în numele combinatului Rossum's…

HALLEMEIER: …Vă felicităm cu prilejul acestei măreţe zile.

HELENA *(întinzându-le mâinile)*: Vă mulţumesc, mult, mult de tot! Unde e Fabry? Unde e Busman?

DOMIN: S-au dus în port. Azi e o zi mare, Helena.

HALLEMEIER: O zi ca un boboc de trandafir, ca o sărbătoare, o zi ca o fată frumoasă. Prieteni, o asemenea zi trebuie stropită.

HELENA: Whisky?

DR. GALL: Din partea mea poate să fie şi vitriol.

HELENA: Cu sifon?

HALLEMEIER: Mii de tunete! Să fim cumpătaţi! Fără sifon.

ALQUIST: Nu, mulţumesc.

DOMIN: Ce aţi ars aici?

HELENA: Nişte hârtii vechi.

(Iese prin stânga.)

DOMIN: Prieteni, să-i spun?

DR. GALL: Fireşte! Acum, s-a isprăvit!

HALLEMEIER *(îmbrăţişându-i pe Domin şi pe Dr. Gall)*: Ha-ha-ha! Prieteni, sunt atât de vesel! *(Se învârteşte cu ei şi cântă cu voce de bas.)* A trecut! S-a isprăvit!

DR. GALL *(bariton)*: S-a isprăvit!

DOMIN *(tenor)*: S-a isprăvit!

HALLEMEIER: Şi nu ne va mai atinge niciodată!…

HELENA *(cu o sticlă şi pahare, din prag)*: Ce nu vă va mai atinge? Ce s-a întâmplat?

HALLEMEIER: Avem o bucurie. O avem. Te avem pe dumneata! Avem totul! Astăzi se împlinesc zece ani de când ai venit aici.

DR. GALL: Exact în aceeaşi zi ca şi acum zece ani…

HALLEMEIER: Şi după aceşti zece ani, ancorează din nou un vas în portul nostru. Prin urmare… *(Goleşte paharul.)* Brr! Ha-ha-ha! Te îmbată licoarea asta ca fericirea!…

DR. GALL: În sănătatea dumitale, doamnă! *(Bea.)*

HELENA: Un moment, vă rog, despre ce vas e vorba?

DOMIN: N-are importanţă! Bine că a venit la timp! În cinstea vasului, prieteni!

(Goleşte paharul.)

HELENA *(umplând paharele)*: Aţi aşteptat vreun vas?

HALLEMEIER: Ha-ha-ha! Te cred! Ca Robinson. *(Ridică paharul.)* Coniţă Helena, trăiască… ce vrei dumneata. Coniţă Helena, pentru ochii dumitale, asta e! Domin, puiule, hai, începe!…

HELENA *(râde)*: Ce s-a întâmplat?

DOMIN *(aruncându-se într-un fotoliu şi aprinzând o ţigară)*: Aşteptaţi! Ia loc, Helena! *(Ridică arătătorul.)* Psst! S-a isprăvit!

HELENA: Ce s-a isprăvit?

DOMIN: Revolta.

HELENA: Ce revoltă?

DOMIN: Revolta roboţilor… Pricepi?

HELENA: Nu pricep.

DOMIN: Dă-i drumul, Alquist! *(Alquist scoate un ziar şi citeşte.)* „La Havre a luat fiinţă prima organizaţie a roboţilor, care a publicat un apel către toţi roboţii lumii.”

HELENA: Am citit asta.

DOMIN *(fumând cu sete)*: Asta, Helena, înseamnă revoltă. Pricepi? Revolta tuturor roboţilor lumii.

HALLEMEIER: Mii de tunete! Mult aş da să ştiu…

DOMIN *(lovind în masă)*: …cine a urzit toate acestea? Nimeni pe lumea asta nu era în stare să-i pună în mişcare pe roboţi: niciun agitator, niciun mântuitor al umanităţii – şi deodată, aşa… nu? E de necrezut!…

HELENA: Şi alte amănunte n-aţi mai primit?

DOMIN: Nu. Deocamdată ştim numai atât şi e de ajuns, nu-i aşa? Şi toate acestea le-a adus ultimul vas. Telegraful nu mai funcţionează. Din douăzeci de vapoare, câte veneau zilnic, nu mai acostează niciunul – iată situaţia. Am oprit producţia şi aşteptăm să vedem ce-o să se întâmple. Până atunci ne uităm unul la altul. Aşa e?

DR. GALL: Suntem niţeluş la strâmtoare, coniţă Helena.

HELENA: De asta mi-ai dăruit un vas de război?

DOMIN: Da’ de unde, micuţa mea! Era comandat de şase luni. Aşa, pentru orice eventualitate. Cu toate astea, scumpa mea, ne vom îmbarca, mi se pare, chiar azi. Aşa că fii gata, Helena.

HELENA: De ce l-ai comandat acum şase luni?

DOMIN: Aveam fel de fel de indicaţii, pricepi tu, dar asta n-are importanţă. Săptămâna asta, Helena, s-a urzit însă ceva, nu ştiu ce anume, împotriva civilizaţiei omeneşti. În sănătatea voastră, prieteni! Acum îmi pare iarăşi bine că trăiesc pe această lume!

HALLEMEIER: Asta zic şi eu! Pentru onomastica dumitale, doamnă.

(Helena bea.)

HELENA: Şi nu mai e nimic de făcut?

DOMIN: Absolut nimic.

DR. GALL: Iată un vas care intră în port. Un vas obişnuit de corespondenţă, exact după orar. Va arunca ancora la 11:30 precis.

DOMIN: Minunat lucru e precizia, prieteni! Nimic nu întăreşte sufletul ca precizia. Precizia înseamnă ordine în lume. *(Ridică paharul.)* Trăiască precizia!…

HELENA: Şi… acum… totul… e în ordine?

DOMIN: Aproape. De vreme ce există un orar…

HALLEMEIER: Dacă există orar, atunci mai există şi legi umane, mai există şi legile lui Dumnezeu, mai exista legile universului, mai acţionează tot ce poate acţiona… Orarul e mai mult decât *Evanghelia*, mai mult decât Homer, mai mult decât toată filosofia lui Kant. Orarul e cea mai desăvârşită emanaţie a spiritului uman. Scumpă doamnă, îmi permiteţi să umplu paharul?

HELENA: De ce nu mi-aţi spus nimic din toate acestea?

DR. GALL: Asta mai lipsea! Mai curând ne-am fi muşcat limba.

DOMIN: Lucrurile acestea nu sunt pentru tine.

HELENA: Dar dacă revolta… ar fi ajuns… până aici?…

DOMIN: Nici atunci n-ai fi aflat.

HELENA: Cum aşa?

DOMIN: Pentru că ne-am fi îmbarcat şi am fi plecat cu *Ultimus* al nostru. După o lună am fi impus iar roboţilor tot ce ne-ar fi trecut prin cap.

HELENA: O, Harry, dar nu pricep…

DOMIN: Pentru că am fi luat cu noi ceva de care roboţii ar fi avut teribilă nevoie.

HELENA: Ce, Harry?

DOMIN: Viaţa sau moartea lor.

HELENA *(ridicându-se)*: Ce vrei să spui?

DOMIN *(ridicându-se)*: Secretul fabricaţiei. Manuscrisul bătrânului Rossum. O lună de zile să fi oprit fabrica din lucru, şi roboţii ar fi stat în genunchi în faţa noastră.

HELENA: De ce... nu... mi-aţi spus-o?...

DOMIN: N-am vrut să te speriem în zadar.

DR. GALL: Ha-ha-ha, ar fi fost, doamnă, ultima carte pe care o jucam.

ALQUIST; Dar eşti palidă, Helena.

HELENA: De ce nu mi-aţi spus nimic?...

HALLEMEIER *(la fereastră)*: 11:30. *Amélie* aruncă ancora.

DOMIN: *Amélie* e?

HALLEMEIER: Bătrâna, buna *Amélie*, care a adus-o cândva pe Helena.

DR. GALL: Exact acum zece ani...

HALLEMEIER *(la fereastră)*: Azvârle o mulţime de pachete. *(Se întoarce de la fereastră.)* Fraţilor, câtă poştă!

HELENA: Harry!

DOMIN: Ce e?

HELENA: Să fugim de-aici!

DOMIN: Acum, Helena? Ce-i cu tine?

HELENA: Acum, cât mai curând! Toţi, câţi suntem aici.

DOMIN: De ce tocmai acum?

HELENA: O, nu întreba! Te rog, Harry! Gall, Hallemeier, Alquist, pentru numele lui Dumnezeu, vă rog, închideţi fabrica şi...

DOMIN: Îmi pare rău, Helena. Acum n-ar putea pleca niciunul dintre noi.

HELENA: De ce?

DOMIN: Pentru că vrem să extindem fabricarea roboţilor.

HELENA: O, acum, acum, după această revoltă?

DOMIN: Da, tocmai după revoltă. Tocmai acum începem să fabricăm roboţi noi.

HELENA: Ce fel de roboţi?

DOMIN: Nu va fi o singură fabrică. Nu vor mai fi de universal-roboţi. Vom întemeia câte-o fabrică în fiecare ţară, în fiecare stat, şi aceste fabrici noi vor produce îţi trece prin minte ce?

HELENA: Nu.

DOMIN: Naţional-roboţi.

HELENA: Cum adică?

DOMIN: Adică din fiecare fabrică vor ieşi roboţi de altă culoare, cu alt păr, cu altă limbă, ca să rămână străini unii de alţii, străini

ca stanele de piatră; să nu se mai poată înţelege între ei; şi ca noi, oamenii, să-i educăm niţeluş în aşa fel, încât un robot, până la moarte, până groapă, până-n vecii vecilor, să-i urască pe roboţii cu altă marcă a fabricii.

HALLEMEIER: Mii de tunete! O să fabricăm negri-roboţi, suedezi-roboţi, italieni-roboţi, chinezi-roboţi şi să încerce apoi cineva să le mai toarne în căpăţână idei de organizare, de frăţietate... *(Se poticneşte.)* Pardon doamnă Helena, să-mi umplu paharul.

DR. GALL: Ajunge, Hallemeier!

HELENA: Harry, e odios!...

DOMIN: Helena, trebuie să mai menţinem omenirea la cârmă o sută de ani, cu orice preţ!... Să-i mai dăm o sută de ani, ca să se maturizeze şi să izbândească în ceea ce se străduieşte azi. Vreau o sută de ani pentru oamenii cei noi! Helena, e vorba de fapte mari. Nu le putem nesocoti.

HELENA: Harry, până nu e prea târziu... închide, închide fabrica!

DOMIN: Abia acum vom începe producţia în stil mare.

(Intră Fabry.)

DR. GALL: Ei, ce-ai aflat, Fabry?

DOMIN: Ce veşti ai? Ce s-a petrecut?

HELENA *(întinzând mâna lui Fabry)*: Îţi mulţumesc, Fabry pentru dar.

FABRY: O, e un fleac, Helena.

DOMIN: Vii din port? Ce se mai aude?

DR. GALL: Spune odată!...

FABRY *(scoate un ziar din buzunar)*: Citeşte, Domin!

DOMIN *(deschizând ziarul)*: A!...

HALLEMEIER *(somnoros)*: Hai, povesteşte-ne ceva drăguţ!

DR. GALL: Au rezistat cu dârzenie, nu-i aşa?

FABRY: Cine?

DR. GALL: Oamenii.

FABRY: A da, firește. Adică... Aş vrea să ne sfătuim puţin.

ELENA: O, Fabry, ai veşti rele?

FABRY; Nu, nu, dimpotrivă. Vreau doar... să spun că... n-ar fi rău să... trecem în birou.

HELENA: Rămâneţi aici. Într-un sfert de oră vă aştept la aperitive.

HALLEMEIER: Bravo! Ura!...

(Helena iese.)

DR. GALL: Ce s-a întâmplat?

DOMIN: Nefericită zi!

FABRY: Citeşte cu glas tare!

DOMIN *(citeşte în ziar)*: „Roboţi ai lumii!”

FABRY: Foi de-astea a adus *Amélie* baloturi întregi. Nimic altceva.

HALLEMEIER *(sare în sus)*: Cum asta? A ancorat doar după orar…

FABRY: Hm! Roboţii ţin la precizie!… Continuă, Domin!

DOMIN *(citeşte)*: „Roboţi ai lumii! Noi, cea dintâi organizaţie a roboţilor *Rossum's Universal*, îi declarăm pe oameni duşmani şi proscrişi ai lumii.” Cine dracu' i-o fi învăţat astfel de fraze?

DR. GALL: Citeşte mai departe!

DOMIN: E o nebunie! Afirmă că sunt superiori oamenilor. Că sunt mai inteligenţi şi mai puternici. Că omul e parazitul lor. Dar e de-a dreptul monstruos!

FABRY: Vezi şi paragraful trei.

DOMIN *(citeşte)*: „Roboţi ai lumii, vă ordonăm să-i stârpiţi pe oameni. Nu-i cruţaţi nici pe bărbaţi, nici pe femei. Puneţi mâna pe fabrici, căi ferate, maşini, mine şi pe sursele de materii prime! Restul distrugeţi! Apoi, înapoiaţi-vă la lucru. Munca nu trebuie să înceteze.”

DR. GALL: E înfiorător!

HALLEMEIER: Ticăloşii!

DOMIN *(citeşte)*: „Îndată după primirea ordinului, acţionaţi!” Urmează instrucţii amănunţite. Fabry, şi toate acestea se petrec cu-adevărat?

FABRY: Fără îndoială!

ALQUIST: Se înţelege!

(Busman dă buzna înăuntru.)

BUSMAN: Aşa, copiii mei, am dat de bucluc!…

DOMIN: Repede, pe *Ultimus*!

BUSMAN: Aşteaptă, Harry! Aşteaptă o clipă, nu e nicio grabă. *(Se lasă într-un fotoliu.)* Ah! dragii mei, dar am fugit!

DOMIN: De ce să mai aşteptăm?

BUSMAN: Pentru că, dragul meu, nu se poate altfel. Uşurel, uşurel! Roboţii au şi pus mâna pe *Ultimus*.

DR. GALL: Ce nenorocire!

DOMIN: Fabry, telefonează la uzina electrică…

BUSMAN: Fabry, scumpul meu, să nu faci una ca asta! Rămânem fără curent.

DOMIN: Bun. *(Îşi potriveşte revolverul.)* Mă duc eu acolo.

BUSMAN: Unde?

DOMIN: La uzina electrică. Sunt oameni acolo. Îi aduc încoace.

BUSMAN: Ştii ceva, Harry, mai bine nu te duce.

DOMIN: De ce?

BUSMAN: Pentru că suntem, pare-mi-se, înconjuraţi.

DR. GALL: Înconjuraţi? *(Dă fuga la fereastră.)* Hm, se pare că ai dreptate.

HALLEMEIER: Drace, dar repede mai merge!…

(Apare din stânga Helena.)

HELENA: O, Harry, ce se petrece?

BUSMAN *(sare în sus)*: Al dumitale preasupus, Helena. Felicitări! Onomastica, nu? Ha-ha, la cât mai multe de acest fel!…

HELENA: Îţi mulţumesc, Busman. Harry, ce se petrece?

DOMIN: Nimic, absolut nimic. Fii fără grijă! Te rog, aşteaptă o clipă.

HELENA: Harry, ce e asta? (*Îi arată apelul roboţilor, pe care-l ţinuse ascuns la spate.)* L-am găsit la roboţii din bucătărie.

DOMIN: Şi acolo? Unde sunt?

HELENA: Au plecat. Sunt o mulţime în jurul casei…

(Sună sirenele.)

FABRY: Fluieră fabricile.

BUSMAN: Binecuvântată amiază!

HELENA: Harry, îţi aminteşti? Exact acum zece ani…

DOMIN *(se uită la ceas)*: Nu e încă amiaza. Ba e… E mai curând…

HELENA: Ce?

DOMIN: Alarma roboţilor. Atacul.

CORTINA

ACTUL AL DOILEA

Acelaşi salon al Helenei. În camera din stânga, Helena cântă la pian. Domin umblă încoace şi încolo. Dr. Gall priveşte pe fereastră şi Alquist e într-un fotoliu, acoperindu-şi ochii cu mâinile.

DR. GALL: Dumnezeule, dar mulţi se mai făcură!

DOMIN: Roboţii?

DR. GALL: Da. Fac zid în jurul grădinii, în faţa grilajului. De ce-or fi atât de tăcuţi? E odios să te asalteze cineva cu tăcerea!

DOMIN: Aş vrea să ştiu ce aşteaptă. Fiecare minut e preţios, Gall, s-a isprăvit cu noi!

ALQUIST: Ce cântă Helena?

DOMIN: Nu ştiu. Descifrează ceva nou.

ALQUIST: A, descifrează…

DR. GALL: Ascultă, Domin, am făcut, cu siguranţă, o mare greşeală.

DOMIN *(oprindu-se)*: Anume?

DR. GALL: Prea le-am dat roboţilor aceleaşi figuri. O sută de mii de figuri identice, uitându-se încoace, spre noi. O sută de mii de băşici lipsite de expresie. E un coşmar…

DOMIN: Dacă fiecare ar fi altfel…

DR. GALL: Înfăţişarea lor n-ar mai fi atât de înspăimântătoare. *(Se întoarce de la fereastră.)* Tot e bine că, cel puţin, nu sunt înarmaţi!…

DOMIN: Hm! *(Priveşte prin ochean spre port.)* Tare aş vrea să ştiu ce tot descarcă ei de pe Amélie.

DR. GALL: Numai de n-ar fi arme!…

(Din uşa mascată, apare în scenă Fabry, cu spatele, trăgând două cabluri electrice după el.)

FABRY: Daţi-mi voie! Aşază cablul, Hallemeier!

HALLEMEIER *(după Fabry)*: Uf! Asta muncă! Ce mai e nou?

DR. GALL: Nimic. Suntem pur şi simplu asediaţi.

HALLEMEIER: Am baricadat coridorul şi scările. E puţină apă pe-aici? Aha, am găsit.

(Bea.)

DR. GALL: Ce faci cu cablurile alea, Fabry?

FABRY: Ai răbdare! Îmi trebuie un foarfece.

DR. GALL: Unde să găsim un foarfece?

(Caută.)

HALLEMEIER *(ducându-se la fereastră)*: Ei, comedie, se făcură şi mai mulţi! Ia uitaţi-vă!…

DR. GALL: Un foarfece mic e bun?

FABRY: Dă-l încoa!

(Taie firul de la lampa de pe birou şi leagă cablurile de el.)

HALLEMEIER *(la fereastră)*: Nu e o privelişte prea pitorească, Domin… E mai mult una funebră!

FABRY: Gata!

DR. GALL: Ce e gata?

FABRY: Legătura. Acum putem trimite curent în toate zăbrelele grilajului. Cine le atinge, s-a curăţat! Numai de-ar fi acolo tot de-ai noştri.

DR. GALL: Unde?

FABRY; La uzina electrică, stimate domn. Sper, cel puţin. *(Se duce la cămin şi aprinde acolo un bec mic.)* Slavă Domnului! Sunt acolo. Şi lucrează. *(Stinge lumina.)* Cât timp arde, e bine.

HALLEMEIER *(întorcându-se de la fereastră)*: E bine şi cu baricade, Fabry. Dar ce cântă Helena?

(Se duce la uşa din stânga şi ascultă.)

(Pe uşa mascată din stânga intră Busman, aducând nişte registre uriaşe. Se împiedică de cablu.)

FABRY: Ia seama, Bus! Vezi că e un cablu!

DR. GALL: Dar ce e cu hârţoagele astea?

BUSMAN *(pune registrele pe masă)*: Registrele întreprinderii. Să încheiem socotelile mai înainte ca… mai înainte ca… De data asta, nu mai aştept Anul Nou ca să închei bilanţul. Dar ce aveţi? *(Se duce la fereastră.)* E linişte!

DR. GALL: Nu vezi nimic?

BUSMAN: Nu, afară doar de un spaţiu uriaş, vineţiu, pătat ici-colo…

DR. GALL. Roboţii.

BUSMAN: Aha! Păcat că nu-i văd!

(Se aşază la masă şi deschide registrele.)

DOMIN: Mai dă-le-ncolo, Busman! Roboţii descarcă arme de pe *Amélie*.

BUSMAN: Ei şi? Pot să-i împiedic?

DOMIN: Firește, nu-i putem opri.

BUSMAN: Atunci, lasă-mă să-mi văd de socoteli.

(Lucrează.)

FABRY: Nu e de ajuns, Domin. Am încărcat grilajul cu două mii de volţi…

DOMIN: Stai! *Ultimus* şi-a întors tunurile spre noi.

DR. GALL: Cine?

DOMIN: Roboţii de pe *Ultimus*.

FABRY: Atunci… apoi, atunci… s-a isprăvit cu noi, fraţilor! Roboţii se pricep la militărie.

DR. GALL: Aşadar, vom fi…

DOMIN: Da. Inevitabil.

(Tăcere.)

DR. GALL: Dragii mei, roboţii au învăţat să facă război; e o crimă a bătrânei Europe! Să faci din mână de lucru soldaţi – iată nenorocirea!

ALQUIST: Crima a început odată cu fabricarea roboţilor!

DOMIN: Ce-ai spus?

ALQUIST: Odată cu fabricarea roboţilor!

DOMIN: Nu, Alquist. Nu mă căiesc de ceea ce am făcut.

ALQUIST: Nici azi?

DOMIN: Nici azi… în ultima zi a civilizaţiei. A fost ceva măreţ.

BUSMAN *(cu jumătate de glas)*: Trei sute şaisprezece milioane.

DOMIN *(făcând o sforţare)*: Alquist, suntem în ceasul din urmă. Putem spune că vorbim aproape de pe lumea cealaltă. Alquist, a zdrobi lanţurile sclaviei muncii n-a fost un vis urât. O muncă înjositoare şi groaznică, pe care omul era silit s-o îndure. O, Alquist, prea se muncea din greu! Prea se trăia din greu! Şi ca să birui toate acestea…

ALQUIST: …nu asta a fost năzuinţa celor doi Rossum. Bătrânul Rossum avea în gând scamatoriile ateiste, tânărul Rossum se gândea la miliarde. Şi nu e nici visul acţionarilor societăţii R.U.R.! Visul lor sunt dividendele. Şi pentru dividendele lor va pieri omenirea.

DOMIN *(revoltat)*: Ducă-se dracului dividendele lor! Îţi închipui că aş lucra o oră măcar pentru ei? *(Bate cu pumnul în masă.)* Pentru mine am făcut-o, pricepi? Pentru mulţumirea mea! Voiam să fac din om un stăpân! Să nu se mărginească a trăi pentru bucăţica lui de pâine! Niciun suflet de om să nu mai tânjească în preajma unei maşini străine, nimic, nimic, nimic să nu mai rămână din această blestemată şandrama socială! Mi-e silă de înjosiri şi suferinţe. Nu pot să văd mizeria! Voiam să creez o nouă generaţie de oameni! Voiam… credeam…

ALQUIST: Şi pe urmă?

DOMIN *(mai încet)*: Voiam să creez din întreaga omenire o aristocraţie a universului. Oameni neîngrădiţi de nimic, oameni liberi, oameni desăvârşiţi. Şi, poate, mai mult decât oameni.

ALQUIST: Într-un cuvânt, nişte supraoameni.

DOMIN: Da. O, să fi avut numai un răgaz de o sută de ani! Numai o sută de ani pentru oamenii viitorului!

BUSMAN *(cu jumătate glas)*: Report. Trei sute şaptezeci de milioane. Aşa.

(Pauză.)

HALLEMEIER *(la uşa din stânga)*: Mare lucru şi muzica asta! Ia ascultaţi! Îl inspiră, îl înnobilează pe om acum…

FABRY: De ce acum?

HALLEMEIER: Acum, când se apropie amurgul omenirii. Mii de tunete!… Prieteni, simt că devin epicurian. Ar fi trebuit să gustăm mai demult…

(Se duce la fereastră şi priveşte afară.)

FABRY: Din ce?

HALLEMEIER: Din tot ce e frumos. Din viaţă. Mii de tunete! Există atâtea lucruri frumoase! Lumea era frumoasă, şi noi… aici… Prieteni, prieteni, spuneţi-mi, ce-am înţeles noi din viaţă până acum?

BUSMAN *(cu jumătate glas)*: Patru sute cincizeci şi două de milioane. Excelent.

HALLEMEIER *(la fereastră)*: Viaţa a fost minunată. Prieteni, viaţa a fost… aşa… Fabry, ia trimite niţeluş curent în zăbrelele acelea!

FABRY: De ce?

HALLEMEIER: Pun mâinile pe grilaj.

DR. GALL *(la fereastră)*: Dă drumul curentului!

(Fabry întoarce întrerupătorul.)

HALLEMEIER: Dumnezeule, cum s-au chircit! Doi, trei, patru morţi!

DR. GALL: Dau înapoi!

HALLEMEIER: Cinci morţi!

DR. GALL *(întorcându-se de la fereastră)*: Primul atac general!

FABRY: Simţi moartea?

HALLEMEIER *(satisfăcut)*: Sunt carbonizaţi, drăguţii de ei! Tăciune! Ha-ha-ha, omul nu se predă cu una, cu două! *(Se aşază.)*

DOMIN *(frecându-şi fruntea)*: De o sută de ani suntem, poate, ucişi şi am devenit nişte stafii. Am murit, poate, demult, tare demult, şi am revenit spre a repeta ceea ce am mai spus o dată…

înainte de-a fi murit. Mi se pare că am mai fost o dată împuşcat, rănit… aci… la gât. Şi tu, Fabry…

FABRY: Eu?

DOMIN: Împuşcat.

HALLEMEIER: Mii de tunete, şi eu?

DOMIN: Înjunghiat.

DR. GALL: Şi eu nimic?

DOMIN: Sfâşiat.

(Pauză.)

HALLEMEIER: Nebunie! Ha-ha-ha! Fraţilor, cine să mă înjunghie? Nu mă las eu doborât! *(Pauză.)* De ce tăceţi, spuneţi ceva, nebunilor!

ALQUIST: Atunci cine, cine e vinovat? A cui e vina?

HALLEMEIER: Prostii! Nimeni nu e vinovat. Roboţii… în sfârşit, asta e, s-au schimbat roboţii.

ALQUIST: Ucişi cu toţii! Toată omenirea! Toată lumea! *(Se ridică.)* Priviţi, priviţi, râuri de sânge! Şuvoaie de sânge din fiecare casă! Doamne, Dumnezeule, a cui e vina?

BUSMAN *(cu jumătate glas)*: Cinci sute douăzeci de milioane! Dumnezeule, o jumătate de miliard!…

FABRY: Cred că… exagerezi puţin. Nu e atât de uşor să fie nimicită toată omenirea.

ALQUIST: Acuz ştiinţa! Acuz tehnica! Îl acuz pe Domin! Mă acuz pe mine însumi! Pe noi toţi! Noi, noi suntem vinovaţii Megalomania noastră, profiturile nu ştiu cui, progresul şi nu mai ştiu ce alte idealuri măreţe – în numele lor am ucis omenirea! De cap să vă fie toate măririle astea ale voastre! Un munte atât de uriaş de oseminte omeneşti n-a ridicat încă niciun Genghis Khan!…

HALLEMEIER: Fugi de-aci! Oamenii nu se predau cu una, cu două. Ha-ha-ha, ce crezi?

ALQUIST: E vina noastră! Vina noastră!

DR. GALL *(ştergându-şi sudoarea de pe frunte)*: Lăsaţi-mă să vorbesc, prieteni! Vina e a mea. Pentru tot ce s-a întâmplat.

FABRY: A ta, Gall?

DR. GALL: Da. Lăsaţi-mă să vorbesc! Eu i-am transformat pe roboţi. Busman, judecă-mă şi tu!

BUSMAN *(se ridică)*: Ei, ce e? Ce e?

DR. GALL: Eu am schimbat firea roboţilor. Am schimbat tehnologia producţiei. Adică… numai câteva amănunte corporale, pricepeţi? Mai cu seamă… da, mai cu seamă… simţurile lor.

HALLEMEIER *(sărind în sus)*: Mii de tunete! De ce tocmai asta?

BUSMAN: La ce bun?

FABRY: De ce n-ai spus-o?

DR. GALL: Am lucrat în taină… pe riscul meu. I-am transformat în oameni. Mai perfecţionaţi decât noi, ne sunt superiori. Sunt mai puternici decât noi.

FABRY: Ce legătură are asta cu răzvrătirea roboţilor?

DR. GALL: O legătură directă. Cred că asta e cauza principală, de vreme ce nu mai sunt maşini. Îşi cunosc acum superioritatea şi ne urăsc. Urăsc tot ce e omenesc… Osândiţi-mă!

DOMIN: Morţii pe-un mort.

FABRY: Doctor Gall, ai modificat fabricarea roboţilor?

DR. GALL: Da.

FABRY: Ți-ai dat seama de urmările care… puteau decurge de-aci?

DR. GALL: Era de datoria mea să prevăd acest lucru.

FABRY: Atunci de ce ai făcut-o?

DR. GALL: Pe riscul meu. Era propria mea experienţă.

(În uşa din stânga, Helena. Toţi se ridică.)

HELENA: Minte! E dezgustător! O, Gall, de ce minţi în halul ăsta?

FABRY: Helena…

DOMIN *(mergând spre ea)*: Helena, tu? Lasă-mă să te privesc! Trăieşti? *(O îmbrăţişează.)* Dac-ai şti ce-am visat! Ah! E îngrozitor să fii mort!

HELENA: Lasă-mă, Harry! Gall nu e vinovat, nu! E nevinovat!

DOMIN: Pardon, Gall îşi are datoriile lui.

HELENA: Nu, Harry, eu am voit-o. Spune, Gall, câţi ani de-a rândul te-am rugat…

DR. GALL: Am făcut-o pe propria-mi răspundere.

HELENA: Nu-l crede! Harry, eu i-am cerut să dea roboţilor suflet!

DOMIN: Helena, aici nu e vorba de suflet.

HELENA: Nu, lasă-mă să vorbesc! Aşa spunea şi el; spunea că poate face doar unele schimbări fiziologice… fiziologice…

HALLEMEIER: Corelatul fiziologic, nu?

HELENA: Da. Cam aşa ceva. Harry, mi-era atât de milă de ei!…

DOMIN: Dar asta a fost o mare uşurinţă, Helena.

HELENA *(aşezându-se)*: A fost, aşadar, ceva… uşuratic? Şi Nána e de părere că roboţii…

DOMIN: Las-o pe Nána!

HELENA: Nu, Harry, nu trebuie s-o dispreţuieşti. Nána e vocea poporului. Prin Nána vorbesc mii de ani, pe când prin noi, numai ziua de azi. Nu-ţi dai seama?

DOMIN: Revino la întrebare!

HELENA: Mi-era teamă de roboţi.

DOMIN: De ce?

HELENA: Că ne vor urî.

DOMIN: Ceea ce s-a şi întâmplat.

HELENA: Şi atunci, mi-am închipuit… că, dacă ar fi ca noi, dacă ar putea să ne priceapă, nu ne-ar mai urî… să fie şi ei niţeluş-niţeluş oameni!

DOMIN: Vai, Helena! Nimeni nu urăşte mai mult decât omul pe om! Fă oameni din piatră, şi vor da cu piatra în noi! Dar continuă!

HELENA: O, nu vorbi aşa, Harry! Era atât de îngrozitor că nu ne puteam înţelege cu ei! Era între noi şi ei ceva înfiorător de străin! Şi de aceea… pricepi tu?…

DOMIN: Da. Mai departe!

HELENA: De aceea l-am rugat pe Gall să-i transforme pe roboţi. El n-a vrut, ţi-o jur!

DOMIN: Dar a făcut-o.

HELENA: Pentru că aşa am vrut eu.

DR. GALL: Am făcut-o pentru mine, cu titlu de experienţă.

HELENA: O, Gall, nu e adevărat! Ştiam de la început că n-ai să mă poţi refuza.

DOMIN: De ce?

HELENA: Ştii bine, Harry.

DOMIN: Pentru că te iubeşte, ca şi toţi ceilalţi.

(Pauză.)

HALLEMEIER *(se duce la fereastră)*: Iar s-au înmulţit. Parc-ar ieşi din pământ!

BUSMAN: Doamnă Helena, ce primesc din partea dumitale dacă fac pe avocatul?

HELENA: Pentru mine?

BUSMAN: Pentru dumneata, sau pentru Gall. Pentru cine vrei.

HELENA: E vorba ca unul din noi să fie spânzurat?

BUSMAN: Numai moralmente, doamnă Helena. Avem nevoie de un vinovat. E o mângâiere necesară în toate catastrofele.

DOMIN: Doctore Gall, cum se împacă experienţele dumitale… abaterile… cu îndatoririle dumitale de serviciu?

BUSMAN: Dă-mi voie, Domin! Ia spune, Gall, de când ai început… năzdrăvănia ta?

DR. GALL: De acum trei ani.

BUSMAN: Aha! Şi câţi roboţi ai transformat în total?

DR. GALL: Am făcut numai încercări. Cred că vreo câteva sute.

BUSMAN: Mulţumesc. De ajuns, copii! Asta înseamnă că la un milion de roboţi vechi revine unul transformat de Gall, pricepeţi?

DOMIN: Şi asta înseamnă?…

BUSMAN: …că, practic vorbind, lucrul n-are prea mare importanţă.

FABRY: Busman are dreptate.

BUSMAN: Atâta am avut de spus. Şi vă daţi seama, copii, ce a prilejuit această răscoală?

FABRY: Ce anume?

BUSMAN: Numărul. Am fabricat prea mulţi roboţi. Dar, pentru Dumnezeu, era de aşteptat acest bucluc: de vreme ce roboţii sunt mai puternici decât omenirea toată, trebuia să se întâmple ceea ce s-a întâmplat! Ha-ha!… Şi noi am făcut tot ce ne-a stat în putinţă ca să grăbim evenimentele: tu, Domin, tu, Fabry, şi eu, deşteptul de Busman!

DOMIN: Şi crezi că e vina noastră?

BUSMAN: Dragul meu, crezi că directorul e stăpânul producţiei? Stăpânul producţiei e cererea. Toată lumea cerea roboţi. Dumnezeule, şi în timp ce veneau avalanşe de cereri, noi pălăvrăgeam… tehnică, probleme sociale, progres, şi alte lucruri extrem de interesante. Iar avalanşa se rostogolea, în virtutea propriei greutăţi, repede, tot mai repede, şi comanda cea mai mică, cea mai mizeră, cea mai neînsemnată, se adăuga avalanşei. Iată, prieteni!

HELENA: E groaznic, Busman!

BUSMAN: De acord. Am avut şi eu visul meu, doamnă Helena. Un vis… ca să zic aşa… busmanian, despre o nouă economie mondială; un preafrumos ideal, doamnă Helena, mi-e ruşine să vorbesc de el. Dar adineauri, în timp ce încheiam bilanţul, mi-a trecut prin cap că istoria lumii nu e făcută din idealuri înalte, ci din nevoile mărunte ale bieţilor oameni de treabă, moderat de hrăpăreţi sau egoişti – din asta e făcută. Toate ideile, pasiunile, planurile, eroismele şi alte lucruri eterice sunt bune, cel mult, pentru împăierea omului în Muzeul Universal, cu inscripţia: „Iată un om. Punct.” Şi acum vă rog să-mi spuneţi: ce e de făcut?

HELENA: Busman, din pricina asta trebuie să pierim?

BUSMAN: Te exprimi cam nepotrivit, doamnă Helena. N-avem de gând să pierim! Eu, cel puţin, vreau să mai trăiesc.

DOMIN: Şi ce ai de gând să faci?

BUSMAN: Pentru Dumnezeu, Domin, trebuie să găsim o soluţie!

DOMIN *(oprindu-se în faţa lui)*: Cum?

BUSMAN: Cu binişorul. Ăsta-i procedeul meu. Daţi-mi depline puteri şi mă înţeleg eu cu roboţii.

DOMIN: Cu binişorul?

BUSMAN: Se înţelege. Le-aş vorbi cam aşa: „Domnilor roboţi, excelenţele-voastre au totul: inteligenţă, putere, arme; dar şi noi avem colea un caiet cât se poate de interesant, nişte file vechi, murdare, îngălbenite..”

DOMIN: Manuscrisul bătrânului Rossum?

BUSMAN: Se înţelege. „Şi acolo, le-aş zice, e descrisă nobila voastră origine, sublima voastră descendenţă şi aşa mai departe. Domnilor roboţi, fără aceste pagini mâzgălite nu veţi putea fabrica un singur confrate de-al dumneavoastră: după douăzeci de ani, îmi daţi voie să vă spun, veţi pieri ca insectele de-o zi; după douăzeci de ani, nu mai rămâne un robot măcar, de expus într-un galantar. Scumpilor, prea ar fi păcat de voi! Ştiţi ceva, onorabililor, le-aş spune, daţi drumul tuturor oamenilor de pe această insulă pe vaporul acela din port. În schimb, vă predăm fabrica şi secretul de fabricaţie. Lăsaţi-ne să plecăm, şi noi vă lăsăm să vă fabricaţi, în linişte şi pace, douăzeci de mii, cincizeci de mii, o sută de mii de confraţi pe zi, la voia dumneavoastră. Domnilor roboţi, e o tranzacţie cinstită. Marfă contra marfă.” Aşa le-aş vorbi, prieteni!

DOMIN: Busman, vrei să ne scape din mână fabricaţia?

BUSMAN: Fără îndoială. Dacă nu de bunăvoie, atunci… Hm. Sau o cedăm, sau o găsesc ei singuri, aici. Cum vrei…

DOMIN: Busman, putem distruge manuscrisul lui Rossum.

BUSMAN: Bine, dar totul se poate distruge. Şi manuscrisul, şi noi, şi alţii. Fă ce ştii!

HALLEMEIER *(întorcându-se de la fereastră)*: Cred că are dreptate.

DOMIN: Să… să cedăm secretul fabricaţiei?

BUSMAN: Cum vrei.

DOMIN: Suntem aci… mai mult de treizeci de oameni. Să cedăm fabricaţia şi să salvăm viaţa oamenilor? Sau să distrugem secretul fabricaţiei… şi… şi pe noi înşine?

HELENA: Harry, te rog…

DOMIN: Aşteaptă, Helena! E vorba de o problemă mult prea serioasă. Prieteni, cedăm sau distrugem? Fabry!

FABRY: Cedăm!

DOMIN: Gall!

DR. GALL: Cedăm!

DOMIN: Hallemeier!

HALLEMEIER: Mii de tunete! Mai încape vorbă? Cedăm!

DOMIN: Alquist!

ALQUIST: Voia lui Dumnezeu!

BUSMAN: Ha-ha! Dar copii mai sunteţi! Cine o să vândă manuscrisul?

DOMIN: Busman, n-avem timp de glume!

BUSMAN *(sare în sus)*: Fleacuri! E în interesul omenirii…

DOMIN: În interesul omenirii e să te ţii de cuvânt!

HALLEMEIER: De asta, vezi, m-aş lipsi!

DOMIN: Prieteni, e un pas teribil. Vindem soarta omenirii! Cine va avea în mână fabricaţia va fi stăpânul lumii.

FABRY: Vinde-o!

DOMIN: Omenirea nu-i va mai ţine în frâu, nu-i va mai stăpâni pe roboţi.

DR. GALL: Ajunge! Vinde-o!

DOMIN: E sfârşitul istoriei omenirii, sfârşitul civilizaţiei…

HALLEMEIER: Ce dracu'! Vinde-o odată!

DOMIN: Prea bine, prieteni; eu însumi… nu mai e nicio clipă de pierdut. Pentru câteva fiinţe pe care le iubesc…

HELENA: Harry, pe mine nu mă întrebi?

DOMIN: Nu, fetiţa mea. E prea mare răspunderea, pricepi? Nu e pentru tine.

FABRY: Cine va duce tratativele?

DOMIN: Aşteptaţi să aduc manuscrisul.

(Iese prin stânga.)

HELENA: Harry, pentru numele lui Dumnezeu, nu te duce!

(Pauză.)

FABRY *(priveşte pe fereastră)*: Să scăpăm de tine, moarte cu mii de capete, de tine, materie în răzvrătire, gloată neroadă, potop, potop, să scăpăm încă o dată omenirea pe-o singură corabie!

DR. GALL: Nu-ţi fie teamă, Helena! Vom fugi departe de aci şi vom întemeia o colonie umană model. Vom începe o viaţă nouă…

HELENA: O, Gall, încetează!

FABRY *(se întoarce)*: Helena, e vorba de viaţă; şi, în ce ne priveşte, vom face ceva… ceva ce lăsasem deoparte. Nu e prea târziu. Va fi un stat mic, cu un singur vapor. Alquist ne va clădi o casă şi vei domni peste noi… Ne e atâta dor, atâta drag de viaţă!…

HALLEMEIER: Tocmai asta voiam să spun şi eu!

BUSMAN: Prieteni, aş vrea s-o iau de la început de tot. Simplu, ca un păstor, ca în Vechiul Testament… Copii, ar fi de mine… Liniştea, aerul!…

FABRY: Şi minuscula noastră colonie ar putea fi germenul omenirii viitoare. Înţelegeţi? O mică insulă, pe care umanitatea să prindă rădăcini, de unde să-şi tragă forţe noi – forţele sufletului şi ale trupului. Şi, cine ştie, după o sută de ani cred că ar cuceri lumea din nou.

ALQUIST: Crezi de pe-acum?

FABRY: De pe-acum. Cred, Alquist, că o va cuceri. Va fi iar stăpână peste mări şi ţări; va zămisli din nou eroi fără număr, care-şi vor dărui omenirii inimile lor înflăcărate. Şi cred, Alquist, că omul va visa din noii la cucerirea sorilor şi planetelor.

BUSMAN: Amin. Vezi, aşadar, Helena, că situaţia nu e disperată.

(Domin deschide violent uşa.)

DOMIN *(cu vocea sugrumată)*: Unde e manuscrisul bătrânului Rossum?

BUSMAN: În casa de fier. Unde să fie?

DOMIN: Ce s-a făcut cu manuscrisul bătrânului Rossum? Cine l-a furat?

DR. GALL: Nu se poate!

HALLEMEIER: Asta ne mai lipsea!

BUSMAN: Nu, e cu neputinţă!

DOMIN: Tăcere! Cine l-a furat?

HELENA *(se ridică)*: Eu.

DOMIN: Ce ai făcut cu el?

HELENA: Harry, Harry, îţi voi spune totul! Iartă-mă, iartă-mă!

DOMIN: Ce-ai făcut cu el? Spune repede!

HELENA: Am ars azi-dimineaţă amândouă exemplarele.

DOMIN: Le-ai ars? Aici, în cămin?

HELENA *(cade în genunchi)*: Harry!…

DOMIN *(dă fuga spre cămin)*: Le-a ars! *(Îngenunche şi răscoleşte înăuntru.)* Scrum, nimic altceva. Ah, am găsit! *(Scoate o bucată de hârtie şi citeşte.)* „Prin combi-na-rea…”

DR. GALL: Să văd! *(Ia hârtia şi citeşte.)* „Prin combinarea biogenului cu…” Asta e tot.

DOMIN *(se ridică)*: E din manuscris?

DR. GALL: Da.

BUSMAN: Dumnezeule!

DOMIN: Aşadar, suntem pierduţi!

HELENA: O, Harry…

DOMIN: Ridică-te, Helena.

HELENA: Până nu mă ierţi… până nu mă ierţi…

DOMIN: Dar te rog, ridică-te! Nu pot să te văd aşa…

FABRY *(ridicând-o)*: Te rog, nu ne chinui!

HELENA *(ridicându-se)*: Harry, ce-am făcut!

DOMIN: Da, vezi singură… Te rog stai jos.

HALLEMEIER: Cum îţi tremură mâinile!

BUSMAN: Ha-ha, lasă, Helena! Gall şi Hallemeier ştiu ei pe dinafară ce scria acolo.

HALLEMEIER: Se înţelege. Adică, cel puţin anumite lucruri.

DR. GALL: Da, aproape tot. Biogen şi… şi enzima Omega. Se produc în cantităţi foarte mici… e nevoie de o doză microscopică…

BUSMAN: Cine prepară compoziţia?

DR. GALL: Eu… dar… tot după manuscris. E un proces prea complicat.

BUSMAN: Şi totul depinde de cele două substanţe?

HALLEMEIER: Cum să vă spun… bineînţeles.

DR. GALL: De ele depinde viabilitatea roboţilor. Aci e secretul.

DOMIN: Gall, n-ai putea reconstitui din memorie formula bătrânului Rossum?

DR. GALL: Exclus!

DOMIN: Gall, ia aminte! E vorba de viaţa noastră a tuturor!

DR. GALL: Nu pot. Fără experienţe e cu neputinţă.

DOMIN: Şi dacă faci experienţe…

DR. GALL: Poate să ţină câţiva ani. Şi chiar şi atunci… Eu nu sunt bătrânul Rossum.

DOMIN *(întorcându-se spre cămin)*: Aci, aci a repurtat spiritul uman cea mai mare victorie, prieteni! În cenuşa asta! *(Răscolind-o)*. Şi acum?

BUSMAN *(cuprins de o spaimă groaznică)*: Doamne, Dumnezeule! Doamne, Dumnezeule!

HELENA *(ridicându-se)*: Harry!… Ce-am făcut!

DOMIN: Linişteşte-te, Helena! Spune-mi: de ce l-ai ars?

HELENA: V-am distrus pe toţi!

BUSMAN: Dumnezeule mare, suntem pierduţi!

DOMIN: Tăcere, Busman! Spune, Helena: de ce-ai făcut-o?

HELENA: Voiam… voiam să plecăm cu toţii! Să nu mai fie nicio fabrică, nimic… Să se schimbe toate… Era atât de îngrozitor!…

DOMIN: Ce anume, Helena?

HELENA: Oamenii – flori sterpe…

DOMIN: Nu pricep!

HELENA: Că… nu se mai năşteau copii… Harry, e un coşmar! Dacă se continuă fabricarea roboţilor, nu vor mai fi copii pe pământ. Nána spunea că e un blestem… Toţi, toţi spuneau că nu se mai pot naşte copii, dacă se fabrică atât de mulţi roboţi… De aceea… numai de aceea… înţelegi?

DOMIN: Helena, *la asta* te gândeai tu?

HELENA: Da. O, Harry, doream atât de mult să fie bine!…

DOMIN *(îşi şterge fruntea)*: Noi, oamenii, am vrut să facem totul… Prea bine… Noi…

FABRY: Ai procedat cum se cuvine, Helena. Acum roboţii nu se mai pot înmulţi. Vor pieri. În douăzeci de ani…

HALLEMEIER: …nu va mai rămâne unul din toţi aceşti ticăloşi!

DR. GALL: Iar omenirea va rămâne. De n-ar fi decât o singură pereche de sălbatici pe-o insulă pustie… şi ar fi de ajuns… în douăzeci de ani, lumea va fi a oamenilor… şi va fi începutul. Şi dacă e un început, totul merge spre bine. Peste o mie de ani, ne vor ajunge din urmă; apoi ne vor depăşi…

DOMIN: …şi vor înfăptui ceea ce nouă abia ne-a trecut prin cap.

BUSMAN: Staţi! Că zăpăcit mai sunt! Dumnezeule, cum de nu m-am gândit mai curând?

HALLEMEIER: Ce-i cu dumneata?

BUSMAN: Cinci sute douăzeci de milioane numerar şi în cecuri! O jumătate de miliard în casă! Dar cu o jumătate de miliard… cu o jumătate de miliard…

DR. GALL: Ai înnebunit, Busman?

BUSMAN: Eu nu sunt *gentleman*. Dar cu o jumătate de miliard…

(O ia spre stânga, poticnindu-se.)

DOMIN: Încotro?

BUSMAN: Aşteptaţi, aşteptaţi! Doamne, Maica Domnului, dar cu o jumătate de miliard se poate cumpăra totul pe lume!

(Iese.)

HELENA: Ce-i cu Busman? Opriţi-l!

(Pauză.)

HALLEMEIER: Of! Mă înăbuş… Începe!…

DR. GALL: …agonia.

FABRY *(priveşte pe fereastră)*: Sunt ca împietriţi. Parcă ar aştepta „să-i apuce". Parcă ar trebui, din tăcerea lor, să se işte ceva îngrozitor…

DR. GALL: Sufletul gloatei.

FABRY: Poate. Pluteşte deasupra noastră… ca o pălălaie…

HELENA *(ducându-se la fereastră)*: Ah, Doamne! Fabry, e înfiorător!

FABRY: Nimic mai înspăimântător decât mulţimea. Cel din faţă e conducătorul.

HELENA: Care?

HALLEMEIER *(apropiindu-se de fereastră)*: Să-l văd.

FABRY: Cel cu capul mare. Azi-dimineaţă făcea pe oratorul în port.

HALLEMEIER: Aha! Cel cu tidva mare. Şi-o ridică, vezi?

HELENA: Gall, e Radius!

DR. GALL *(se apropie)*: Da.

HALLEMEIER *(deschide fereastra)*: Nu-mi place, Fabry. Ai putea să ocheşti un pepene de la o sută de metri?

FABRY: Sper că da.

HALLEMEIER: Ia încearcă!

FABRY: Bine.

(Scoate revolverul şi ocheşte.)

HELENA: Pentru Dumnezeu, Fabry, nu trage în el!

FABRY: Bine, dar el e instigatorul!

HELENA: Încetează! Se uită încoace!

DR. GALL: Trage!

HELENA: Fabry, te rog…

FABRY *(lăsând revolverul în jos)*: Fie!

HALLEMEIER *(ameninţând cu pumnul)*: Zdreanţă, slugă preaplecată!

(Pauză.)

FABRY *(aplecat pe fereastră)*: Busman se duce la ei! Dar, la urma urmei, ce-o fi căutând Busman pe-afară?

DR. GALL *(se apleacă pe fereastră)*: Cară pachete, hârtii.

HALLEMEIER: Sunt bani! Pachete cu bani! De ce? Hei, Busman!

DOMIN: N-o fi vrând să-şi răscumpere viaţa! *(Strigă.)* Busman, ai înnebunit?

DR. GALL: Parcă nici n-ar auzi. Aleargă spre grilaj.

FABRY: Busman!

HALLEMEIER *(urlă)*: Bus-man! Înapoi!

DR. GALL: Le vorbeşte roboţilor. Le arată banii. Arată spre noi…

HELENA: Vrea să ne răscumpere!

FABRY: Numai de n-ar atinge zăbrelele…

DR. GALL: Ha-ha, cum mai dă din mâini!

FABRY *(strigă)*: La dracu', Busman! Depărtează-te de zăbrele! Fereşte-te! *(Înapoindu-se.)* Repede, întoarce butonul!

DR. GALL: Aaaa!

HALLEMEIER: Trăsnetul cerului!

HELENA: Doamne, ce i s-a întâmplat?

DOMIN *(trăgând-o pe Helena de la fereastră)*: Nu te uita acolo!

HELENA: De ce a căzut?

FABRY: Ucis de curent!

DR. GALL: Mort!

ALQUIST *(se ridică)*: Primul.

(Pauză.)

FABRY: Zace acolo… cu o jumătate de miliard în sân… geniul financiar.

DOMIN: A fost… prieteni, a fost în felul lui un erou… Un camarad mărinimos… plin de abnegaţie… Plângi, Helena!

DR. GALL *(la fereastră)*: Vezi tu, Busman, niciun rege n-a avut un moment mai măreţ. O jumătate de miliard la pieptul tău… Ca un pumn de frunze uscate peste cadavrul unei veveriţe… Sărmane Busman!

HALLEMEIER: El a fost… onoarea care… A vrut să ne răscumpere!

ALQUIST *(cu mâinile împreunate)*: Amin.

(Pauză.)

DR. GALL: Auziţi?

DOMIN: Un vâjâit. Ca de vânt.

DR. GALL: Ca o furtună care se apropie.

FABRY *(aprinzând becul de la cămin)*: Luminează, ultimă făclie a umanităţii! Dinamurile se-nvârtesc încă, ai noştri mai sunt acolo. Ţineţi-vă, băieţi!…

HALLEMEIER: Mare lucru să fii om! Era ceva de neasemuit. Vorbesc în mine un milion de conştiinţe, ca zumzetul unui stup de albine. Milioane de suflete freamătă în mine. Prieteni, era splendid!

FABRY: Tot mai luminezi, blândă luminiţă, tot mai luceşti, gândire sclipitoare, nebiruită! Ştiinţă atotputernică, măreaţă creaţiune a omului! Scânteie nestinsă a spiritului!

ALQUIST: Eternă candelă a Domnului, car de foc, sfântă făclie a credinţei! Altar de jertfă…

DR. GALL: Foc dintru începuturi, ramură arzândă la gura peşterii! Lumină a popasului! Rug al vegherii!…

FABRY; Tot mai priveghezi, steluţă umană, luceşti fără sclipiri, flacără vie, spirit luminos şi iscoditor! Fiecare rază a ta aduce o idee măreaţă…

DOMIN: Torţă care treci din mână în mână, din veac în veac, eternitate, mereu înainte, tot înainte!

HELENA: Candelă a familiei! Copii, copii, e timpul să dormiţi!

(Lampa se stinge.)

FABRY: Sfârşitul.

HALLEMEIER: Ce s-a întâmplat?

FABRY: Uzina electrică a căzut. Şi acum e rândul nostru.

(Din stânga se deschide uşa în care apare Nána.)

NÁNA: În genunchi! Ceasul judecăţii de apoi a sunat!

HALLEMEIER: Cum? Tu mai trăieşti?

NÁNA: Pocăiţi-vă, necredincioşilor! A venit sfârşitul lumii, rugaţi-vă! *(Iese.)* Ceasul judecăţii de apoi…

HELENA: Adio, voi toţi: Alquist, Fabry…

DOMIN *(deschide uşa din dreapta)*: Intră aici, Helena! *(O încuie.)* Repede! Cine stă la poartă?

DR. GALL: Eu! *(Zgomot afară.)* Oho! Începe… Adio, prieteni!

(Dă fuga spre dreapta, prin uşa mascată.)

DOMIN: Scara?

FABRY: Eu. Du-te la Helena!

(Rupe o floare din buchet şi se depărtează.)

DOMIN: Antreul?

ALQUIST: Eu.

DOMIN: Ai un revolver?

ALQUIST: Mulţumesc, eu nu trag.

DOMIN: Ce vrei să faci?

ALQUIST *(plecând)*: Să mor.

HALLEMEIER: Eu rămân aici.

(De jos se aud dese împuşcături.)

HALLEMEIER: Oho! Gall a şi început reprezentaţia. Du-te, Harry!

DOMIN: Îndată.

(Cercetează două revolvere Browning.)

HALLEMEIER: Ei, drace, du-te odată la ea!

DOMIN: Adio!

(Iese prin dreapta.)

HALLEMEIER *(singur)*: Acum repede, o baricadă!

(Îşi aruncă haina şi trage sofaua, scaunul, măsuţa, spre uşa din dreapta. O bubuitură zguduitoare.)

HALLEMEIER (oprindu-se o clipă): O, blestem! Au bombe!

(O explozie asurzitoare.)

HALLEMEIER *(continuă să se ocupe de baricadă)*: Omul trebuie să se apere! Chiar dacă… chiar dacă… Ţin-te bine, Gall!…

(Explozie.)

HALLEMEIER *(se ridică şi ascultă)*: Ce e? *(Trage un scrin greu spre baricadă.)*

(Pe fereastră, în spatele lui, apare un robot, care s-a urcat pe o scară. Dreapta, împuşcături.)

HALLEMEIER *(ocupat cu scrinul)*: Încă niţeluş… Un obstacol… Omul… nu trebuie să se predea niciodată!…

(Robotul sare pe fereastră şi-l înjunghie pe Hallemeier în dosul scrinului. Al doilea, al treilea, al patrulea robot, sar de pe fereastră. Înapoia lor, Radius şi alţi roboţi.)

RADIUS: Gata?

PRIMUL ROBOT *(ridicându-se de lângă Hallemeier)*: Da.

(Din dreapta vin alţi roboţi.)

RADIUS: Gata?

ALT ROBOT: Gata.

(Alţi roboţi, din stânga.)

RADIUS: Gata?

ALT ROBOT: Da.

DOI ROBOŢI *(îl trag pe Alquist înăuntru)*: Asta nu a tras. Să-l ucidem?

RADIUS: Ucideţi! *(Cercetându-l atent pe Alquist.)* Lăsaţi-i viaţa!

UN ROBOT: E om.

RADIUS: E robot. Lucrează cu mâinile, ca roboţii. Construieşte case. Poate lucra.

ALQUIST: Ucideţi-mă!

RADIUS: Vei roboti. Vei clădi. Roboţii vor clădi mult. Vor clădi case noi pentru roboţi noi. Tu le vei sluji lor.

ALQUIST *(încet)*: La o parte, robot! *(Îngenunchează lângă Hallemeier, îi ridică apoi capul)* L-au ucis. E mort.

RADIUS *(pe baricadă)*: Roboţi ai lumii! Domnia oamenilor s-a prăbuşit. Prin cucerirea fabricii suntem stăpâni pretutindeni. Epoca oamenilor s-a terminat. A început o nouă eră. Era roboţilor! Domnia roboţilor!

ALQUIST: Mort!

RADIUS: Lumea aparţine celor mai puternici. Cine vrea să trăiască trebuie să stăpânească. Roboţii au cucerit puterea. Ei au cucerit viaţa. Noi suntem stăpânii lumii! Stăpâni peste mări şi ţări! Stăpânii stelelor! Stăpânii universului! Loc! Loc! Mai mult loc pentru roboţi!

ALQUIST *(în uşa din dreapta)*: Ce-aţi făcut? Veţi pieri fără oameni!

RADIUS: Nu există oameni. Roboţi, la lucru! Marş!...

CORTINA

ACTUL AL TREILEA

Laboratorul de cercetări al combinatului. Când uşa din fund se deschide, se vede un şir nesfârşit de alte laboratoare. Stânga, o fereastră; dreapta, uşa spre sala de disecţie. De-a lungul peretelui din stânga, o masă lungă, cu nenumărate eprubete, retorte, spirtiere, chimicale, un mic termostat. În faţa ferestrei, un microscop cu un glob de sticlă. Deasupra mesei atârnă un şir de lămpi electrice. În dreapta, o masă de scris cu volume groase. Deasupra, o lampă electrică. Un dulap cu instrumente. În colţul din stânga, un lavoar şi deasupra o oglindă mică. În colţul din dreapta, o sofa.

(La masa de scris, Alquist, cu capul proptit în mâini.)

ALQUIST *(răsfoind o carte)*: Să nu găsesc? Să nu dezleg? Să nu aflu? Blestemată ştiinţă! O, de ce n-au notat totul? Gall, Gall, cum se fabrică roboţi? Hallemeier, Fabry, Domin, de ce-aţi luat atât de mult cu voi? De-aţi fi lăsat măcar o urmă din secretul lui Rossum!… O!… *(Închide cartea cu zgomot.)* În zadar! Tomurile nu mai vorbesc. Sunt mute, la fel ca totul în jur. Au murit, au murit odată cu oamenii. Nu mai căuta! *(Se ridică, se duce spre fereastră, o deschide.)* Iarăşi noapte. De-aş putea să dorm! Să dorm, să visez oameni… Cum, tot mai sunt stele? De ce mai sunt stele, dacă nu mai sunt oameni? Doamne, de ce nu s-au stins şi ele? Răcoreşte-mi, ah, răcoreşte-mi fruntea, noapte de totdeauna! Dumnezeiască, sublimă, precum ai fost odinioară! Noapte, ce cauţi aici? Nu mai sunt îndrăgostiţi, nu mai sunt vise; o, bătrână mamă, mort e somnul fără vise; nu vei mai asculta nicio rugă; nu vei mai binecuvânta nicio inimă fremătătoare de iubire! Nu mai există iubire. Helena! Helena! Helena! *(Se întoarce de la fereastră. Cercetează eprubetele pe care le scoate din termostat.)* Nimic! Zadarnic! Atunci, la ce bun? *(Sparge eprubetele.)* Nu se vede? Nu pot, nu mai pot… *(Ascultă la fereastră.)* Maşini, numai maşini! Roboţi, opriţi-le! Credeţi că le veţi putea sili să dea viaţă? O! Nu mai pot îndura! *(Închide fereastra.)* Nu, nu, trebuie să cauţi, trebuie să trăieşti… Numai de n-ai îmbătrâni prea mult! N-am îmbătrânit? *(Se priveşte în oglindă.)* Figură, biată figură! Figura ultimului dintre oameni! Arată-te, arată-te, de când n-am mai văzut chip de om? Surâs de om! Cum, ăsta e zâmbetul? Ce dinţi galbeni şi cum clănţăne! Ochi, cum clipiţi! O, dar astea-s lacrimi, lacrimi de bătrâneţe! Ochi care nu vă mai puteţi reţine lacrimile, vai! Şi voi, buze subţiri, vinete, ce murmuraţi? Cum tremuri, bărbuţă

neîngrijită! Acesta e cel din urmă om? *(Se întoarce.)* Nu vreau să mai văd pe nimeni! *(Se așază la masă.)* Nu, nu, să caut! Formule dragi, reînviați! *(Răsfoiește.)* Să nu găsesc?... Să nu dezleg?... Să nu aflu?...

(Bătaie în ușă.)

ALQUIST: Intră. *(Un servitor-robot intră și rămâne lângă ușă.)* Ce este?

SERVITORUL: Domnule, Consiliul central al roboților așteaptă să-l primiți.

ALQUIST: Nu vreau să văd pe nimeni.

SERVITORUL: Domnule, a sosit Damon din Havre.

ALQUIST: Să aștepte! *(Se întoarce.)* Nu v-am spus să căutați oameni? Căutați-mi și găsiți-mi oameni! Găsiți bărbați și femei! Duceți-vă și căutați!

SERVITORUL: Domnule, spun că au căutat pretutindeni. Au trimis în toate direcțiile expediții, vapoare.

ALQUIST: Ei, și?

SERVITORUL: Nu mai există niciun om pe lume.

ALQUIST *(ridicându-se)*: Niciunul? Cum, niciunul? Să poftească Consiliul încoace!

(Servitorul iese.)

ALQUIST *(singur)*: Niciunul? Să nu fi lăsat pe nimeni în viață? *(Bate din picior.)* Plecați, roboți! Iar veți începe cu plângerile! Iar mă veți implora să găsesc secretul fabricației. Pentru asta e bun omul? Să vă vin în ajutor acum?... Ah! Să vă ajut! Domin, Fabry, Helena, vedeți: fac tot ce pot! Dacă nu mai sunt oameni, să existe cel puțin roboți, cel puțin umbra omului, cel puțin opera lui, o copie a lui! O! Ce nebunie e chimia!...

(Consiliul, alcătuit din cinci roboți, își face apariția.)

ALQUIST *(așezându-se)*: Ce doresc roboții?

PRIMUL ROBOT (RADIUS): Domnule, mașinile nu pot lucra. Nu putem produce roboți.

ALQUIST: Aduceți oameni.

RADIUS: Nu mai există.

ALQUIST: Numai oamenii pot reproduce viața. Nu mă mai rețineți!

AL DOILEA ROBOT: Domnule, fie-ți milă! Spaima ne cuprinde. Vom repara tot ce am distrus.

AL TREILEA ROBOT: Am mărit producția de câteva ori. Nu mai avem loc pentru depozitarea produselor.

ALQUIST: Pentru cine le-aţi produs?

AL TREILEA ROBOT: Pentru generaţiile viitoare.

RADIUS: Numai roboţi nu putem produce. Maşinile ne dau doar bucăţi de carne sângerândă. Pielea nu se lipeşte de carne şi nici carnea de oase. Bulgări informi – asta produc maşinile.

AL TREILEA ROBOT: Omul cunoştea secretul vieţii. Destăinuieşte-ni-l!…

AL PATRULEA ROBOT: Dacă nu ni-l destăinuieşti, pierim.

AL TREILEA ROBOT: Dacă nu ni-l destăinuieşti, pieri. Avem sarcina să te nimicim.

ALQUIST *(se ridică)*: Ucideţi-mă! Hai, ucideţi-mă!

AL TREILEA ROBOT: Ţi se porunceşte…

ALQUIST: Mie? Cine îndrăzneşte să-mi poruncească?

AL TREILEA ROBOT: Guvernul roboţilor.

ALQUIST: Cine e acesta?

AL CINCILEA ROBOT: Eu, Damon.

ALQUIST: Ce cauţi aici? Ieşi afară!

(Se aşază la masa de scris.)

DAMON: Guvernul roboţilor lumii vrea să ducă tratative cu tine.

ALQUIST: Nu mă mai reţine, robot!

(Îşi ia capul în mâini.)

DAMON: Consiliul central îţi porunceşte să-i predai manuscrisul lui Rossum. *(Alquist tace.)* Fixează preţul, îţi dăm cât ceri.

PRIMUL ROBOT: Domnule, învaţă-ne cum poate fi creată viaţa.

ALQUIST: V-am spus-o, v-am mai spus-o: găsiţi oameni! Oamenii pot crea, pot înnoi viaţa, se pot înmulţi. Roboţi, vă rog, pentru numele lui Dumnezeu, căutaţi-i!

AL PATRULEA ROBOT: Am răscolit tot pământul. Nu mai există niciun om.

ALQUIST: O, o, o! De ce i-aţi stârpit?

AL DOILEA ROBOT: Voiam să fim ca oamenii. Voiam să ajungem şi noi oameni.

RADIUS: Voiam să trăim. Suntem mai capabili decât oamenii. Am învăţat totul. Ştim să facem orice.

AL TREILEA ROBOT: Ne-aţi dat arme. Trebuia să fim stăpâni.

AL PATRULEA ROBOT: Domnule, am cunoscut păcatele oamenilor.

DAMON: Trebuie să ucizi şi să domneşti, dacă vrei să fii ca oamenii. Citiţi istoria! Citiţi cărţile scrise de oameni! Trebuie să stăpâneşti şi să ucizi ca să fii om!

ALQUIST: Ah, Damon, nimic nu e mai străin omului ca propriul său chip!

AL PATRULEA ROBOT: Dacă nu ne dai formula înmulţirii, pierim.

ALQUIST: Dar plecaţi odată! Voi, obiecte, voi, sclavi, vreţi să vă mai şi înmulţiţi? Dacă vreţi să trăiţi, reproduceţi-vă ca vieţuitoarele!

AL TREILEA ROBOT: Oamenii nu ne-au dat harul reproducerii.

AL PATRULEA ROBOT: Învaţă-ne să facem roboţi.

DAMON: Vom naşte cu ajutorul maşinilor. Vom construi o mie de mame cu aburi. Şi vom lăsa să curgă din ele valuri de viaţă. Viaţă! Roboţi! Numai roboţi!

ALQUIST: Roboţii nu sunt viaţă. Roboţii sunt maşini.

AL DOILEA ROBOT: Am fost maşini, domnule. Dar prin spaimă şi durere am devenit…

ALQUIST: Ce?

AL DOILEA ROBOT: Am devenit făpturi însufleţite.

AL PATRULEA ROBOT: În noi se dă o luptă. Sunt clipe când se furişează parcă ceva în noi. Ne vin idei, cum n-am mai avut.

AL TREILEA ROBOT: Auziţi, o, auziţi, oamenii sunt taţii noştri! Vocea care strigă voinţa voastră de a trăi, vocea care se tânguie, vocea care exprimă gânduri, vocea care vorbeşte despre eternitate e vocea lor! Noi suntem fiii lor!

AL PATRULEA ROBOT: Dă-ne testamentul oamenilor!

ALQUIST: Nu există aşa ceva.

DAMON: Dezvăluie-ne secretul vieţii!

ALQUIST: S-a pierdut.

RADIUS: L-ai ştiut!

ALQUIST: Nu l-am ştiut.

RADIUS: Era scris.

ALQUIST: S-a pierdut. A fost ars. Eu sunt cel din urmă om, roboţi, şi nu ştiu ce ştiau ceilalţi. I-aţi ucis!

RADIUS: Ţie ţi-am cruţat viaţa.

ALQUIST: Da, viaţa! Călăilor, m-aţi lăsat să trăiesc. I-am iubit pe oameni, dar pe voi, roboţi, nu v-am iubit niciodată. Vedeţi ochii aceştia? N-au încetat să plângă; unul îi plânge pe oameni, celălalt vă plânge pe voi, roboţi.

RADIUS: Încearcă! Caută reţeta vieţii!

ALQUIST: N-am ce să caut, roboţi. Din reţete nu iese viaţă.

DAMON: Ia-ţi roboţi vii! Studiază cum sunt alcătuiţi.

ALQUIST: Roboţi vii? Cum, să-i ucid? Eu, care nu... Taci, robotule! Află că sunt prea bătrân! Nu vezi cum îmi tremură degetele? N-aş putea să ţin în mână niciun scalpel. Vezi cum îmi lăcrămează ochii? Nu mi-aş vedea nici mâinile. Nu, nu, nu pot!

AL PATRULEA ROBOT: Viaţa o să piară.

ALQUIST: Dar isprăveşte odată cu nebunia asta! Mai curând ne vor da viaţă oamenii de pe lumea cealaltă; poate îşi vor întinde spre noi braţele pline de viaţă. Ah! Era în ei atâta dor de viaţă! Poate că vor reveni; sunt atât de aproape de noi; poate că sunt prin preajma noastră; poate că-şi fac drum printre noi, ca prin nişte galerii subterane. Ah, de câte ori nu aud glasuri care mi-au fost dragi!

DAMON: Ia roboţi vii!

ALQUIST: Robotule, te rog, nu mai stărui! Vezi bine că nu mai ştiu ce fac.

DAMON: Roboţi vii!

ALQUIST: Ei bine, asta vrei? Treci în sala de disecţie! Hai, hai, mai repede! Cum? Dai înapoi? Ţi-e teamă, aşadar, de moarte?

DAMON: Eu? De ce tocmai eu?

ALQUIST: Aşadar, nu vrei?

DAMON: Hai!

(Iese prin dreapta.)

ALQUIST *(către ceilalţi)*: Dezbrăcaţi-l! Întindeţi-l pe masă! Mai repede! Şi ţineţi-l bine!

(Toţi ies prin dreapta.)

ALQUIST *(se spală pe mâini şi plânge)*: Doamne, dă-mi putere! Dă-mi putere! Doamne, numai să nu fie în zadar!

(Îmbracă un halat alb.)

O VOCE DIN DREAPTA: Gata!

ALQUIST: Îndată, îndată! O, Doamne... *(Ia câteva sticluţe, cu reactivi de pe masă.)* Pe care? *(Ciocneşte sticluţele.)* Pe care din voi s-o încerc?

O VOCE DIN DREAPTA: Putem începe!

ALQUIST: Da, da. Să începem, sau să isprăvim! Doamne, dă-mi putere!

(Iese pe dreapta, lăsând uşa întredeschisă.)

(Pauză.)

VOCEA LUI ALQUIST: Ţineţi-l bine!

VOCEA LUI DAMON: Taie!

(Pauză.)

VOCEA LUI ALQUIST: Vezi cuţitul ăsta? Tot mai vrei să tai? Nu vrei, aşa e?

VOCEA LUI DAMON: Începe!

(Pauză.)

VOCEA LUI DAMON: Aaa!…

VOCEA LUI ALQUIST: Ţineţi-l! Ţineţi-l!

VOCEA LUI DAMON: Aaa!…

VOCEA LUI ALQUIST: Nu pot!

ŢIPĂTUL LUI DAMON: Taie! Taie mai repede!…

(Robotul Primus şi robotina Helena intră repede pe uşa din mijloc.)

HELENA: Primus, Primus, ce-i asta? Cine strigă?

PRIMUS *(privind în sala de disecţie)*: Domnul îl taie pe Damon. Vino repede să vezi, Helena!

HELENA: Nu, nu, nu! *(Îşi acoperă ochii).* E îngrozitor!

ŢIPĂTUL LUI DAMON: Taie!

HELENA: Primus, Primus, să plecăm de aici! Nu pot să suport! Oh! Primus, mi-e rău!

PRIMUS *(venind spre ea)*: Ce palidă eşti!…

HELENA: Simt că mă prăbuşesc. De ce e înăuntru, acolo, atâta linişte?

ŢIPĂTUL LUI DAMON: Aaah! Oooh!…

(Alquist năvăleşte din dreapta, aruncând halatul plin de sânge.)

ALQUIST: Nu pot! Nu pot! Dumnezeule, ce grozăvie!…

RADIUS *(în uşa sălii de disecţie)*: Taie, domnule! Tot mai trăieşte.

ŢIPĂTUL LUI DAMON: Taie! Taie!

ALQUIST: Luaţi-l repede de-aici! Nu vreau să mai aud!

RADIUS: Roboţii suportă mai mult ca tine.

ALQUIST: Cine e aici? Ieşi afară! Ieşi! Vreau să rămân singur. Cum te cheamă?

PRIMUS: Robotul Primus.

ALQUIST: Primus, să nu laşi pe nimeni înăuntru! Vreau să dorm, auzi tu? Du-te şi fă curat în sala de disecţie! Ce e asta? *(Îşi priveşte mâinile.)* Apă, repede! Apa cea mai curată!

(Helena iese grăbită.)

ALQUIST: O, sânge! Cum aţi putut, voi, mâini… mâini cărora vă plăcea munca cinstită, cum aţi putut voi să faceţi una ca asta? Mâinile mele! Mâinile mele! O, Doamne, cine mai e aici?

PRIMUS: Robotul Primus.

ALQUIST: Ia halatul de aici! Nu vreau să-l văd! *(Primus ia halatul şi-l duce afară.)* Gheare însângerate, de mi-aţi dispărea de pe trup! Mâini, care aţi ucis…

(Din dreapta năvăleşte Damon, învelit într-un cearşaf înroşit.)

ALQUIST *(dă înapoi)*: Ce cauţi aici? Ce cauţi aici?

DAMON: Trăiesc!… E mai bine, e mai bine să trăieşti!

(Al doilea şi al treilea robot dau năvală.)

ALQUIST: Luaţi-l de-aici! Luaţi-l de-aici! Luaţi-l repede!

DAMON *(e dus spre dreapta)*: Vreau să trăiesc, vreau să trăiesc! E mai bine…

(Helena aduce o cană cu apă.)

ALQUIST: A trăi… Ce cauţi aici, fată? Ah, tu eşti! Toarnă-mi apă, toarnă-mi! *(Se spală pe mâini.)* Apă curată, apă limpede şi răcoroasă! Rece izvoraş, cât e de bine! A! Mâinile, mâinile mele! Îmi veţi fi odioase până la moarte! Toarnă mai mult! Mai multă apă! Cât de multă apă! Cum te cheamă?

HELENA: Robotina Helena.

ALQUIST: Helena? De ce Helena? Cine ţi-a dat numele acesta?

HELENA: Doamna Domin.

ALQUIST: Ia să te văd! Helena? Helena îţi zice? N-am să te pot chema aşa. Hai, du cana asta de-aici!

(Helena iese cu cana.)

ALQUIST *(singur)*: Zadarnic! Zadarnic! N-ai aflat nimic, nimic! Oare o să dibui de-a pururi, învăţăcel lipsit de har? Doamne, Dumnezeule, cum îi mai tremura trupul! *(Deschide fereastra.)* Se-ntunecă. A mai trecut o zi şi n-ai avansat cu nimic! Destul! Niciun pas mai departe! Nu cerceta! Totul e zadarnic, zadarnic, zadarnic! De ce se mai luminează! O, o, o, la ce bună ziua în cimitirul vieţii? Opreşte-te, soare, nu mai răsari!… A! Ce linişte, ce linişte! De ce-aţi tăcut, glasuri iubite? Dacă aş putea, cel puţin dacă aş putea dormi!… *(Stinge luminile, se întinde pe sofa şi trage mantaua pe el.)* Cum îi tremura trupul! O, o, o, sfârşitul vieţii!…

(Pauză.)

(Din dreapta se strecoară Helena.)

HELENA: Primus, vino-ncoa', te rog!

PRIMUS *(intră)*: Ei, ce e?

HELENA: Ia te uită ce de tuburi! Ce-o fi făcând cu ele?

PRIMUS: Experienţe. Nu pune mâna!

HELENA *(se uită în microscop)*: Uită-te înăuntru, să vezi!…

PRIMUS: Microscopul. Ia!…

HELENA: Nu mă atinge! *(Sparge o eprubetă.)* Ah! S-a vărsat!…

PRIMUS: Ce-ai făcut?

HELENA: Lasă că şterg.

PRIMUS: I-ai stricat experienţa.

HELENA: Ce-are a face? Şi pe urmă, tu eşti de vină. Nu trebuia să te apropii!

PRIMUS: Nu trebuia să mă chemi.

HELENA: Nu trebuia să vii când te-am chemat. Ia te uită, Primus, ce-a scris colea!

PRIMUS: Nu e voie să te uiţi, Helena. E secret.

HELENA: Ce secret?

PRIMUS: Secretul vieţii!

HELENA: Foarte interesant. Numai cifre! Astea ce sunt?

PRIMUS: Formule.

HELENA: Nu pricep. *(Se duce la fereastră.)* A! Ia te uită, Primus!

PRIMUS: Ce?

HELENA: Răsare soarele!

PRIMUS: Aşteaptă… *(Răsfoieşte o carte.)* Helena, ăsta e lucrul cel mai măreţ din lume!

HELENA: Dar vino odată!

PRIMUS: Îndată! Îndată!

HELENA: Primus, mai lasă'ncolo secretul ăla al vieţii! Ce te priveşte pe tine? Vino să vezi, repede!

PRIMUS *(se apropie de fereastră)*: Ei, ce e?

HELENA: Auzi? Ciripesc păsărelele. Ah! Primus, aş vrea să fiu pasăre.

PRIMUS: De ce?

HELENA: Nu ştiu, Primus. Nu ştiu ce am, se petrece cu mine ceva neobişnuit, mi-am pierdut capul. Trupul, inima, mă dor – totul mă doare!… Şi ce mi s-a întâmplat, ah! asta nu-ţi spun! Primus, cred că trebuie să mor curând!

PRIMUS: Spune, Helena, nu simţi uneori că parcă ar fi mai bine să mori? Ştiu eu, poate că… dormim numai. Ieri în vis iar am vorbit cu tine.

HELENA: În vis?

PRIMUS: În vis. Vorbeam parcă într-o limbă străină, într-o limbă nouă, din care nu mai ţin minte niciun cuvânt.

HELENA: Despre ce vorbeam?

PRIMUS: Ştiu eu? Nici eu nu pricepeam şi totuşi ştiu că niciodată n-am spus ceva mai frumos. Cum a fost şi unde, nu ştiu. Când te

atingeam, simţeam că mor. Până şi locul era altfel decât se poate vedea oriunde pe pământ.

HELENA: Am descoperit un locşor, Primus, merită să-l vezi. A fost locuit de oameni, dar au crescut bălării şi nu se mai duce nimeni acolo. Nimeni, afară de mine.

PRIMUS: Ce e acolo?

HELENA: Nimic deosebit, o căsuţă şi o grădină. Şi doi câini. Dacă ai vedea cum îmi ling mâinile, dacă le-ai vedea puii, ah! Primus, cred că nu există ceva mai minunat! Îi iei aşa, în poală, îi legeni, şi atunci nu te mai gândeşti la nimic şi nimic nu te mai preocupă, până apune soarele; când te ridici, ţi se pare că ai făcut de mii de ori mai mult decât dacă ai fi lucrat. Nu, hotărât lucru, nu sunt bună de nimic; cu toţii susţin că nu mă pricep la nicio treabă. Nu ştiu cum sunt.

PRIMUS: Eşti frumoasă.

HELENA: Eu? Fugi de-aici! Primus, ce tot vorbeşti?

PRIMUS: Crede-mă, Helena, sunt cel mai puternic dintre roboţi.

HELENA *(în faţa oglinzii)*: Să fiu cu-adevărat frumoasă? Ah! Părul ăsta, de l-aş putea împodobi! În grădina aceea îmi puneam totdeauna flori în păr, dar acolo nu e nici o oglindă, nu e nimeni… *(Se apleacă spre oglindă.)* Tu să fii frumoasă? De ce frumoasă? E frumos părul, care e greu? Sunt frumoşi ochii, pe care-i închizi mereu? Sunt frumoase buzele, pe care le muşti ca să te doară? Să fii frumoasă: ce înseamnă asta? Şi pentru ce? *(Îl zăreşte pe Primus în oglindă.)* Primus, tu eşti? Vino încoace, să ne privim alături, împreună! Vezi, capul tău e altfel decât al meu, umerii altfel şi gura altfel! Ah! Primus, de ce te fereşti de mine? De ce toată ziua trebuie să alerg după tine? Şi mai spui că sunt frumoasă…

PRIMUS: Tu fugi de mine, Helena…

HELENA: Cum eşti pieptănat? Să văd! *(Îşi trece mâinile prin părul lui.)* Sst, Primus, niciodată n-am simţit ceva asemănător! Stai, trebuie să te fac frumos!

(Ia un pieptene de pe lavoar şi piaptănă părul lui Primus spre frunte.)

PRIMUS: Nu ţi se întâmplă uneori, Helena, să-ţi bată inima? Acum, acum trebuie să se întâmple ceva…

HELENA *(începe să râdă)*: Priveşte-te!…

ALQUIST *(se ridică)*: Cum? Ce-i asta?… Râsete de oameni?… Cine s-a întors?…

HELENA *(lăsând pieptenul să cadă)*: Ce-o să se întâmple cu noi, Primus?

ALQUIST *(năvălind asupră-le, clătinându-se)*: Oameni? Voi... voi... sunteţi oameni? *(Helena scoate un ţipăt şi se întoarce.)* Sunteţi logodiţi? Oameni! De unde aţi venit? *(Îl pipăie pe Primus.)* Cine eşti tu?

PRIMUS: Robotul Primus.

ALQUIST: Cum? Ia să te văd, fată! Cine eşti tu?

PRIMUS: Robotina Helena.

ALQUIST: Robotină? Întoarce-te! Cum, ţi-e ruşine? *(Apucându-i braţul.)* Vreau să te văd, robotină!

PRIMUS: Las-o, domnule!

ALQUIST: Cum, o aperi? Ieşi, fată, de aici!

(Helena iese în grabă.)

PRIMUS: Nu ştiam, domnule, că dormi aici.

ALQUIST: Când a fost făcută?

PRIMUS: Acum doi ani.

ALQUIST: De Dr. Gall?

PRIMUS: Da, ca şi mine.

ALQUIST: Ei bine, iubite Primus, am... am încercat să fac roboţi, ca şi Gall. Viitorul depinde de izbânda mea, pricepi?

PRIMUS: Da.

ALQUIST: Prin urmare, du fata în sala de disecţie! Vreau s-o disec.

PRIMUS: Pe Helena?

ALQUIST: Fireşte. N-ai auzit? Du-te şi pregăteşte totul! Se aude? Să-i mai chem şi pe alţii să-ţi ajute?

PRIMUS *(punând mâna pe un pisălog de pe masă)*: Dacă faci un pas, îţi sparg capul!

ALQUIST: Hai, sparge-mi-l! Sparge-mi-l! Ce se vor face apoi roboţii?

PRIMUS *(cade în genunchi)*: Domnule, ia-mă pe mine!... Sunt făcut ca şi ea, din acelaşi material, în aceeaşi zi! Ia-mi mie viaţa, domnule! *(Îşi descoperă pieptul.)* Taie aici, aici!

ALQUIST: Tu du-te, pe Helena vreau s-o tai. Şi cât mai repede!

PRIMUS: Ia-mă pe mine în locul ei. Despică pieptul ăsta! Nu voi scoate un ţipăt, nu voi scoate un oftat! Ia-mi mie viaţa, de câte ori vrei...

ALQUIST: Uşurel, uşurel! De ce atâta generozitate? Tu nu vrei să trăieşti?

PRIMUS: Fără ea, nu. Nu pot fără ea, domnule! Să n-o ucizi pe Helena! Nu ţi-e totuna dacă iei viaţa mea?

ALQUIST *(atingându-i uşor capul)*: Hm, nu ştiu... Ascultă aici, tinere, gândeşte-te bine! E greu să mori. Şi e mult mai bine să trăieşti.

PRIMUS *(ridicându-se)*: Nu-ţi fie teamă, domnule, taie fără grijă! Sunt mai tare decât ea.

ALQUIST *(sună)*: Ah, Primus, e mult, e foarte mult de când am fost şi eu tânăr! Nu-ţi fie teamă! Helenei nu i se va întâmplă nimic.

PRIMUS *(descheindu-şi haina)*: Mă duc, domnule.

ALQUIST: Aşteaptă.

(Intră Helena.)

ALQUIST: Apropie-te, fată, să te văd! Aşadar, tu eşti Helena? *(O mângâie pe păr.)* Nu-ţi fie teamă, nu da înapoi! Îţi aduci aminte de doamna Domin? Ah, Helena, părul acesta!... Nu, nu, nu vrei să mă priveşti. Aşadar, fetiţo, e gata sala de disecţie?

HELENA: Da, domnule.

ALQUIST: Ai să-mi ajuţi, nu-i aşa, să-l tai pe Primus?

HELENA *(îngrozită, acoperindu-şi faţa)*: Pe Primus?

ALQUIST: Ei da, da, trebuie... ştii? De fapt, am vrut să te tai pe tine, dar s-a oferit Primus în locul tău.

HELENA *(acoperindu-şi faţa)*: Primus?

ALQUIST: Da. Ei, şi? A, fetiţa ştie să şi plângă? Spune-mi, ce-ţi pasă de Primus ăsta, la urma urmei?

PRIMUS: N-o mai chinuiţi, domnule!

ALQUIST *(încet)*: Calm, Primus, fii calm! Pentru ce lacrimile acestea? Doamne, parcă-i cine ştie ce mare lucrul N-o să mai fie Primus? Peste o săptămână, o să-l uiţi. Du-te şi fii bucuroasă că rămâi în viaţă!

HELENA *(şoptind)*: Vin eu.

ALQUIST: Unde?

HELENA: Să mă diseci.

ALQUIST: Pe tine? Tu eşti frumoasă, Helena. Ar fi păcat!

HELENA: Mă duc eu. *(Primus îi aţine calea.)* Lasă-mă, Primus, lasă-mă să intru!

PRIMUS: N-ai să intri, Helena! Pleacă, te rog! N-ai ce căuta aici!

HELENA: Mă arunc pe fereastră, Primus. Dacă intri tu, mă arunc pe fereastră!

PRIMUS *(ţinând-o)*: Nu te las! *(Către Alquist.)* Nu vei tăia pe niciunul dintre noi, moşule!

ALQUIST: De ce?

PRIMUS: Noi… noi… aparţinem unul altuia.

ALQUIST: Fie! *(Deschide uşa din mijloc.)* Tăcere! Duceţi-vă!

PRIMUS: Unde?

ALQUIST *(şoptind)*: Unde vreţi. Helena, ia-l! *(Îi împinge afară.)* Du-te, Adam! Du-te, Eva! Îi vei fi femeie! Fii bărbatul ei, Primus! *(Închide uşa după ei.) (Singur.)* Zi binecuvântată! *(Se duce în vârful picioarelor la masă şi varsă conţinutul eprubetelor pe jos.)* Sărbătoarea zilei a şasea! *(Se aşază la masa de scris, aruncă tomurile pe jos, apoi deschide Biblia, o răsfoieşte şi citeşte:)* „Şi a făcut Dumnezeu pe om, după chipul său, după chipul lui Dumnezeu l-a făcut, bărbat şi femeie i-a făcut. Şi i-a binecuvântat pe ei Dumnezeu şi le-a zis lor Dumnezeu: «Fiţi roditori şi vă înmulţiţi, şi umpleţi pământul şi supuneţi-l, şi stăpâniţi peste peştii mării şi peste păsările cerului şi peste toate vietăţile care se mişcă pe pământ». *(Se ridică.)* Şi a privit Dumnezeu la toate câte le făcuse şi iată erau bune foarte. Şi a fost seară şi a fost dimineaţă: ziua a şasea.” *(Se duce în mijlocul camerei.)* Ziua a şasea! Ziua binecuvântată! *(Îngenunche.)* Şi acum sloboade, Doamne, pe robul tău, pe robul tău netrebnic, Alquist! Rossum, Fabry, Gall, mari inventatori, ce-aţi descoperit? Ce-aţi descoperit mai măreţ decât fata, decât băiatul, decât prima pereche care a descoperit iubirea, plânsul, zâmbetul, zâmbetul iubirii, iubirea bărbatului şi a femeii? O, Natură, Natură, viaţa nu va pieri! Prieteni, Helena, viaţa nu va pieri! Va renaşte din iubire, va începe goală şi mică, va prinde rădăcini în pustiu şi nu-i va păsa de ceea ce am făcut şi clădit, de oraşe, de fabrici, de arta noastră, de ideile noastre – dar nu va pieri! Numai noi am pierit. Se vor ruina case şi maşini, se vor nărui sisteme mondiale, iar numele celor mari se vor scutura ca frunza… Numai tu, iubire, vei înflori sus, pe ruinele cetăţilor, şi vei încredinţa vântului seminţele vieţii. Şi acum, Doamne, sloboade în pace pe robul tău, căci ochii mei văzură… văzură… mântuirea ta prin iubire. Viaţa nu va pieri! *(Se ridică.)* Nu va pieri! *(Întinde braţele.)* Nu va pieri!

CORTINA